

כאשר קורן לא עם נשואים... (מכתב פתוח)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משול עדינות"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 354

הוציח ע"י מנחם הנח"מ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לענין הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת שבועות דף כד – דף ל

בס"ד, י אב התש"ע.

דף כד ע"א

א גמ', באיסור הבא מעצמו לא אמרינן. ביאר הגרע"א בדרוש וחידוש (במערכה אות יב), על פי התוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה מיגו, דהא דחל איסור על איסור בכלל, הוא דוקא באיסור חמור על קל, אבל איסור קל על חמור אינו חל, ושבועה שבאה על ידי האדם עצמו ולא אסרתו התורה, חשיב איסור קל ולא חל בכלל. ובשו"ת אבני מילואים (סימן יב) ביאר, דביבמות (לב.) מוכח, דהא דאין איסור חל על איסור, היינו דווקא לענין עונש, אבל איסורא מיהא רכיב עליה ומתלי תלי וקאי, וכי פקע האיסור הראשון קאי באיסור השני דהדר חייל אף לקרבן ולמלקות, וכדחזוין באשת אח ואחר כך נעשה אחות אשה, והכי נמי לענין איסור הבא מאליו, אף דאין איסור חל על איסור, תרי איסורין רביעי עליה אלא שאין עונשין על האיסור השני, וכיון דאיתיה גם לאיסור השני אמרינן דעל ידי כולל, עונשין אותו גם על השני, משום דכולל מועיל רק להוסיף באיסור שכבר היה חל, כגון להוסיף עונש, אבל לא לחדש את האיסור. ולכך גבי שבועה דרמי איהו על נפשיה, אפשר שלא יחול כלל אפילו לענין איסור, דכיון דבלא כולל לא חל כלל, לא מועיל בכלל להוסיף עונש. ובקובץ הערות (סימן לד אות ב') ביאר על פי דברי רש"י לקמן (עמוד ב) בד"ה מידי דהוה, בטעם איסור מוסיף, נכלומר שהאיסור השני שחל מוסיף עוד אנשים באותו איסור או שמוסיף איסור הנאה שלא נאסר מחמת האיסור הראשון, כגון באיסור נותר, שחל על מוקדשין ומוסיף איסור לגבי מזבח, וכתב רש"י, מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח וכו' חל עליה שם נותר אצל כל אדם וכו', הרי שמפרש הטעם דאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, משום דחל שם האיסור השני, אף על הדברים האסורים מקודם, והיינו דוקא לענין איסור תורה שאין שייך לחלק בו כגון נותר, שאין לחלק בו בין האיסור לגבי מזבח ובין האיסור לגבי האדם, כיון דהתורה אוסרתו ולא חילקה, אבל באיסור הבא על ידי עצמו כגון שבועה, כיון שאפשר לחלק את דיבורו פליגין, ולא חל אלא על דברים המותרים.

ב תוס' ד"ה באיסור, אבל מוקדשין שאסורים על כל העולם אמרינן. פירש הגרע"א, דהטעם, משום דדוקא שבועה דכתיב בה "לא יחל דברו" דהיינו דהאיסור בא על ידי דיבור, חשיב איסור הבא על ידי עצמו. אבל הקדש, אף דבא על ידי דיבורו, מכל מקום, חלות האיסור על ידי התורה הוא, ולא חשיב איסור הבא על ידו אלא איסור הבא מאליו. ובקובץ הערות (סימן לד אות ב) ביאר על פי דרכו [לעיל באות הקודמת], דבשבועה אפשר לחלק את האיסור ומשום הכי לא חל בכלל, אבל במוקדשין שאין שייך לחלק את האיסור, שפיר חל בכלל כמו איסור הבא מאליו.

א בא"ד, שם. והרמב"ן כתב, אבל אסרה על כל העולם חייל דכשאר איסורין הוו. [דהיינו דאף בקונם כללי שאוסר בעצמו על כל העולם, חל בכלל, ולא דוקא במוקדשין שהתורה אוסרת].

ד בא"ד, וקחשיב מוקדשין וכו'. הרמב"ן תירץ עוד, דדוקא על ידי איסור כולל אין האיסור חל בבא על ידי עצמו, אבל באיסור מוסיף חל, ומוקדשין על חלב הוי איסור מוסיף, [שמוסיף איסור הנאה כדאיתא בכריתות (יד.)]. ודלא כרש"י לקמן (בעמוד ב') בד"ה טמא שאכל חלב, ותוס' (שם) ד"ה יש, שמפרשים, דהיינו איסור כולל. [ולכאורה יש לבאר בדבריו, דטעמא דלא חל איסור כולל בבא מעצמו, משום דהוי איסור קל על חמור נכדכתב הגרע"א וכמו דהובא באות א], ובאיסור מוסיף, כתבו התוס' ביבמות (לג): ד"ה אמר, דחל אף בקל על חמור. ומה שלא פירשו התוס' כוותיה, משום דהם מפרשים בתוס' לקמן (בעמוד ב) בד"ה יש אוכל, דמוקדשין על חלב הווי איסור כולל. (א.י.ג.).]

ה גמ', כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לענין קרבן. ביאר הריטב"א במכות (יז.) בשם הרמ"ה, דלמלקות כיון שאכל במזיד אחשביה, אבל קרבן שהוא אכילת שוגג בעינין כזית להחשיב האכילה.

ו גמ', ר' שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכיפורים פטור. כתב הריטב"א בקידושין (עז.), דלא פליגי רבנן עליה דרבי שמעון אלא לענין איסור יום הכיפורים שיחול על נבילה, אבל איסור נבילה לכולי עלמא לא חל על יום הכיפורים, משום דהווי איסור קל על חמור, ואיתא התם, דלא אמרי רבנן איסור חל על איסור בקל על חמור. עוד כתב, דאפילו במוסיף לא חל בקל על חמור. ועיין לעיל אות ד דברי התוס' ביבמות (לג): ד"ה אמר דפליגי.

ז גמ', רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכיפורים פטור. איתא בקידושין (עז.): דלרבי שמעון, לא חל איסור חמור על איסור קל, דיום הכיפורים הוי איסור חמור דבכרת, ונבילה איסור קל דליכא אלא לאו, ואחותו בכרת ואלמנה בלאו, ובכהן גדול שיש לו אחות שנתאלמנה, דהוי איסור קל על איסור חמור לא חל אף לרבנן. והקשה הריטב"א (שם), אמאי לא קאמר דרבנן לא מחייבים אלא משום איסור כולל, דיום הכיפורים אוסר כל אוכלי היתר עליו, וכדייק מינה בסוגיין, דלרבי שמעון ליכא איסור כולל ולחכמים איכא. ותירץ, דהתם נמי איכא איסור מוסיף, דאלמנה נאסרה אף לכהנים גדולים, ואיכא למימר דאפילו במוסיף לא חל באיסור קל על חמור. ועיין באות הקודמת.

ח תוס' ד"ה האוכל, וחלו איסור נבילה ואיסור יום הכיפורים בבת אחת. והריטב"א בקידושין (עז.): חשב לתרץ, דלא חלו נבילה ויום כיפור בבת אחת, אלא איסור נבילה קדים, דנבילה שיעורה בכזית ויום הכיפורים שיעורו

כהתוס', "משכחת לה כדרבא", ומפרשים, דמשכחת לה בהן בסתם, כגון דאמר שבועה שאוכל, דהא אם אכל עפר פטור, דאף דלענין שבועה שלא אוכל, אין נבילות בכלל, לענין שבועה שאוכל, כולל נמי נבלות, וכיון דמשכחת לה בהן סתם, סגי להחשיבו איתיה בלאו והן, אף דבשבועת לאו אינו אלא במפרש, ואם תאמר מה החילוק בין לאו להן, עלה קמייתיה מילתיה דרבא דשבועה שלא אוכל עפר פטור, ובשבועה שאוכל ואכל עפר, קיים שבועתו, וטעמא, דבשבועה שלא אוכל, לא נתכוון אלא לדברים הראויים, דבדברים שאינם ראויים לא היה צריך לאסור עצמו, אבל בשבועה שאוכל מסיק אדעתיה דיקיים שבועתו אף בדברים שאינם ראויים, משום הכי יצא ידי שבועתו אפילו בנבילות.

טו תוס' ד"ה אלא כדרבא, דאי דוקא נקט תאנים וענבים היכי חיילא שבועה הא ליתא בהן. **והרמב"ן והר"ן** הוסיפו להקשות, מהא דאמר רבא **לקמן** (עמוד ב'), שבועה שלא אוכל תמרים וחלב, מיגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב, ואמאי, הא ליתא בהן. ותירצו, דמשכחת לה בחלב שבתוך הכסלים ושביתוך הכליות, דשרי, כדאיתא **בחולין** (צ.ג.). **והריטב"א** תירץ, דמשכחת לה בשומן גמור, דאיהו נמי מקרי חלב בלשון התורה ובלשון חכמים.

טז בא"ד, שם. **הרמב"ן** תירץ, דכיון דמתחילה לא נאסרו עליו אלא משום שבועה, שפיר משכחת לה בהן, אם ישאל על שבועתו, דתחול השבועה לאכול תאנים.

יז בא"ד, וליכא למימר דלמלקות איירי דלא בעינן לאו והן. אמנם **תוס' במכות** (כב.) **ד"ה אמר ליה** כתבו, דאף למלקות בעינן לאו והן. [ועיין **לקמן** דף כה: אות טו].

דף כד ע"ב

יח גמ', מיגו דחייל **אענבים חייל נמי אתאנים פשיטא וכו'**. הקשה **הקובץ הערות** (סימן לד א), היאך פריך פשיטא, הרי **בנדרים** (יז.) מבואר, דרב הונא פליג עלה, וביאר **הר"ן** (שם) **ד"ה תנן**, דכיון דאתאנים לא חלה השבועה, אין לה מקום לחול כלל, דהרי נשבע על שניהם יחד, ואם כן, טובא קא משמע לן רבא. ותירץ, דבאיסור כולל איכא למישמע מיניה תרתני, א. מיגו דחל אהיתר חל איסור, ב. כיון שחל שם האיסור השני על ההיתר, נאסר הכל, דאין לחלק את שם האיסור, וכמבואר **ברש"י** (הכא) **ד"ה מידי דהוה**, ורבא דסבר דאיסור כולל חל אף באיסור הבא מעצמו, ודאי סובר דחל משום מיגו, דאי משום דחל שם האיסור, באיסור הבא מעצמו, אפשר שיחול האיסור השני רק על ההיתר ולא על האיסור, דהא אינו שם של איסור, וכיון דחל משום משום מיגו, לא שייך לסברת הר"ן בדברי רב הונא, "דהוא על שניהם נשבע", דאפשר שיחול ההיתר ולא האיסור, לפי שאינו משום דחל שם האיסור ואין לחלק, אלא משום מיגו, ומשום הכי פריך פשיטא.

יט תוס' ד"ה שלא, **בסוה"ד**, דאי לאו הכי מאי קא משמע לן טפי מרבי יוחנן ומיהו יש לומר דאיצטריך לאשמועינן אף על פי ששניהן באין מחמת עצמן. וביאר **הריטב"א**, משום דסלקא דעתך דלא אתא דיבור בתרא דידיה ויחול על איסור קמא דידיה, דדיבוריה קמא לא שביק רווחא לאיסורא בתרא לחול. עוד כתב, דלפי זה מובן נמי מאי דאקשי בגמ' מ"יש אוכל אכילה אחת", דהיינו שבועה דמעצמו על איסור מוקדשין דהוה נמי מעצמו.

כ תוס' ד"ה מיגו דחיילא, אע"ג וכו' מודה דעל חמור לא חייל וכו'. **והריטב"א** הוסיף לתרץ, דהשתא סבר דחל בכולל אפילו בקל על חמור. **כא בא"ד**, שם. **הגרע"א ברוש וחיודש** (במערכה אות יד) ביאר איפכא,

בככותבת, כדתנן **ביומא** (עג.); וכשאוכל כזית נבילה כבר עבר על איסור נבילה קודם שיבוא איסור יום כיפור. ודחה, דהרי לא דיינינן על **האדם** האוכל, [דנימא דיום הכיפורים לא חל עליה בכזית אלא כשאוכל ככותבת], אלא על **חתיכות** האיסור, ואינם ענין לשיעורים דחיובא אלא חלו שניהם בבת אחת. ובשם **הראב"ד** תירץ, דאין דנים בחתיכה זו עצמה אלא על הגברא, והגברא חל עליו איסור נבילה קודם יום הכיפורים בנבילות אחרות. ודחאו, דלעולם אזלינן בתר האי חתיכה ולא בתר חתיכות אחרות, וכיון שחתיכה זו לא נאסרה קודם יום הכיפורים, לא חשיב כקדם איסור נבילה קודם יום הכיפורים. ולמסקנא כתב, דבגוונא דנתנבלה ביום הכיפורים לא חל איסור נבילה על יום הכיפורים, וחייב משום יום הכיפורים ולא משום נבילה, משום דיום הכיפורים חל קודם הנבילה, נאיירי למאן דאמר בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת, וממילא חל איסור יום הכיפורים בכניסתו, דליכא איסור אבר מן החי שיעכב. והוסיף, דבהא אף רבנן מודו, משום דהוה קל על חמור, ואפילו באיסור כולל לא חל.

ט בא"ד, דאפילו במעי האם קיימא באיסור זה. **האמרי משה** (סימן ד אות יא) תירץ, דאפילו הכי אין האיסור אלא מצד האם, אבל כשנולד קיימא באיסור אינו זבוח מצד עצמה, ושפיר חל בבת אחת עם הטריפה. עוד כתב, דהא דהוכיחו **התוס' בחולין** (צ.) **בד"ה אלמא**, מהגמ' שהביאו כאן, כגון שנטרפה עם יציאת רובה, דליכא איסור אבר מן החי במעי אימו, דאם כן היכי חל עליה טריפה, היינו אבר מן החי מצד עצמו, אבל מצד האם איכא נמי במעי האם, ואפילו למאן דאמר עובר לאו ירך אמו (**בסנהדרין** פ:), לענין זה חשיב לכולי עלמא כאחד מאבריה.

י תוס' ד"ה אלו, דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה וכו', הקשה **המהרש"א** (בתוס' ד"ה אלא כדרבא) בשם **מהר"י בן לב**, דקשה מהך ברייתא דירושלמי, אריש לקיש דאמר דלא אמרינן איסור כולל באיסור הבא מעצמו. ותירץ, דריש לקיש סבר, דברייתא איירי במפרש חצי שיעור כדמוקי למתניתין. והמהרש"א תירץ, לפי תרוץ הריצב"א, דהתם איירי בשאין מזכיר העבירה להדיא, דאם מזכירה להדיא או את האיסור לא חלה השבועה, וריש לקיש איירי בשאין מזכיר את האיסור. [אמנם לשון הירושלמי, על דעתיה דרבי יוחנן, אמר שבועה שלא אוכל מצה וכו', ואם כן, לכאורה לא קשיא כלל לריש לקיש. (א.י.ג.)].

יא בא"ד, אלמא דבאיסור כולל חיילה שבועה לבטל את המצווה. **הבעל המאור לקמן** (יב: מדפי הרי"ף) כתב, דגמ' דילן פליג אירושלמי. [ועיין **לקמן** (כה: באות יג)]. **והר"ן** (הכא והתם) **והרמב"ן** (במלחמות ד' שם ובחידושים הכא), הסכימו לתירוץ הר"י כאן בתוס', וכן **הרשב"א** **והריטב"א** בסוגיין.

יב בא"ד, שם. **והריטב"א** כתב בשם **יש מתרצים**, דההוא דירושלמי לאיסורא ולמלקות אבל לא לקרבן. וכתב שדבריהם אינם מחוורים. [וכוונתו, דאף דלענין שבועה דליתא בלאו והן פטור, כדתנן **לקמן** (כו:), כתבו **התוס' (להלן) בד"ה אלא כדרבא**, דהיינו דוקא מקרבן, אבל מלקות מיחייב, הני מילי גבי שבועה דליתא בלאו והן, אבל שבועה על איסורים, דמושבע ועומד מהר סיני הוא, לא חלה שבועה כלל ופטור אפילו ממלקות].

יג בא"ד, ור"י מפרש וכו'. **והרמב"ן** הוסיף לבאר, דמוטב שיעבור על מצוה ממילא, ולא יעבור על שבועה בידיים. **והריטב"א** כתב, דמוטב שלא תחול השבועה ויבטלה בשב ואל תעשה.

יד גמ', **אלא כדרבא**. עיין מה שפירשו **רש"י ד"ה ה"ג אלא כדרבא**, ו**בתוס' ד"ה אלא כדרבא**. **והר"י מיגש** **והרשב"א** **והר"ן** (ט: מדפי הרי"ף), גרסי

יז) שלמדו (במכות יז). מפי השמועה, שהיא אזהרה לאוכל מבשר עולה והוא הדין לשאר קודש. (וכן כתב החינוך מצדה קצו) והראב"ד כתב, ופשוטה מזו "היא בתרומת הקדשים לא תאכל". וביאר הכסף משנה, דכוונתו, דילפינן "חטא חטא" מתרומה, וכדעת רש"י, דהאי קרא בתרומה מיירי, כדאיתא **ביבמות** (סח). נוכן לכאורה יש לבאר דעת היש מפרשים שהביא רש"י, דילפינן מ"וכל זר לא יאכל קודש", דסברי כרש"י, והביאו לקרא דתרומה. (א.י.ג.).

דף כה ע"א

א) **תוס' ד"ה אלא**, ויש לומר דעדיפא מיניה משני התם. תמה בשו"ת הגרע"א (קמא סימן סה), הא בקושייתם נקטו, דדחיק למימר דהאי תנא לית ליה איסור כולל. וביאר, דעל קושיית הגמ' דפריך "ולחשוב שבועה שלא אחרוש ביום טוב", עדיף טפי לשנויי דלא חשיב מידי דלית ביה מששא, אלא דאכתי יקשה, דלחשוב קונם שלא אחרוש ביום טוב, דהא קונם אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש, ועלה תירצו, דעדיפא מיניה משני, דהיינו, דלהאי תירוצא מתורצת להאי קושיא, דהרי קונם נמי אינו חל אאיסורים, כדכתבו התוס' לעיל (כ): ד"ה דכי ולא מיתקמא אלא כולל, והאי תנא וכו'.

ב) **גמ', שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות**. כתב רש"י לעיל (כ): **בד"ה הכי גרסינן**, דחלים נמי לקיים לא תעשה, כגון שאוסר על עצמו נבילה. והתוס' (שם) **בד"ה דכי** כתבו, דדוקא בביטול מצוה איירי ולא בקיום. [ועיין שם מה שכתבנו באות יז-יח].

ג) **גמ', שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש מה שאין כן בנדרים**. ביאר הרא"ש (סימן י), משום דשבועות אוסר את עצמו מלעשות הדבר, וגופו יש בו ממש, אבל בנדרים שאוסר את החפץ עליו, אם אין בדבר ממש אין נתפס עליו האיסור. וכן ביאר הר"ן הכא (י. מדפי הרי"ף), **ובנדרים** (יג). **בד"ה שהשבועות**. והיינו מאותו טעם דשבועות אין חלות על דבר מצוה ונדרים חלים, כמו שביארו התוס' ד"ה מה שאין כן.

ד) **גמ', שם**. כתב הר"ן (י. מדפי הרי"ף), דאף דדבר שאין בו ממש דמתניתין כולל אף דבר שאין בו הנאה כגון שאזרוק צרור לים, כמו שביאר רש"י ד"ה **שאינ בהם ממש**. הכא ודאי לא קאי אלא אישן ולא אישן, דהא נדרים חלים אפילו על זריקת צרור לים, כמו שהוכיחו בעלי התוס' שהביא הר"ן **בנדרים** (יז): **בד"ה אלא אמר רבא** מהגמ' (שם).

ה) **תוס' ד"ה חומר בנדרים**, אבל בנוזר שאוסר עצמו על היין. בשו"ת מהרי"ט (חלק א סימן נג, נד) הביא דעת מהר"י בן לב (חלק א סימן מב), דנזירות הוויא איסור חפצא. ואיהו גופיה כתב, דמתוס' דידן מוכח דנזירות איסור גברא הוא, ובתשובה נד הביא דעת מהר"י באסן, דנזירות איסור חפצא הוויא, אלא דהוי כאומר יאסר פיו לשתיית יין, ושערו לתגלחת, ואת דברי התוס' ביאר, דכיון דאוסר פיו לשתיית יין, הרי פיו מושבע ועומד ליין מצוה.

ו) **גמ', אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא**. כתב הרשב"א, דהיינו דוקא כשהעני מבקש ממנו צדקה, דהשתא מושבע ליתן לו, אבל עני שאינו מבקש, שבועה חלה עליו, דאינו חייב לפרנס עניים שבמדי. עוד כתב, דדוקא במתנה מועטת אין השבועה חלה, אבל אם מבקש יותר חלה, דאינו חייב אלא פרנסת לינה, כדאיתא **בבבא בתרא** (ט). והווי בכלל מה שאמרו "אלא מתנה לעשיר". וכן כתב הרא"ש (סימן י). והקשה המרומי שדה, מהא דאיתא **בנדרים** (ח), האומר אקום ואשנה פרק זה נדר גדול נדר וכו', ופריך,

דרבא קא משמע לן אף לריש לקיש דאמר אין שבועה חלה בכולל, משום דהוה איסור הבא מעצמו, הני מיילי בשבועה על איסורים, משום דהוה איסור קל על איסור חמור, אבל בשבועה על שבועה דתרווייהו איסור הוה איסור קל על קל, שפיר חייל בכולל, **[וכדלעיל (בעמוד א') אות ד - ו]**.

כב) **רש"י ד"ה אכילה אחת**, זית אחד. הקשה בשו"ת הגרע"א (תנינא סימן קמח), הא גבי יום הכיפורים בעינן כותבת, ומאהי טעמא איתא בכריתות (יד), דמיירי דאכל כוליא בחלבה, כלומר שאכל גם כוליא וגם כזית מהחלב. ותירץ, דרש"י בכריתות (שם) **בד"ה כגון שאכל כוליא** כתב, וזית של כוליא משלים לכותבת, דהיינו, דעל ידי הכזית כוליא, משלים הכזית חלב שיעור כותבת, ומשום הכי כתב רש"י כזית, דבכך מתקבצים כל האיסורים, חלב ויום הכיפורים.

כג) **רש"י ד"ה טמא שאכל**, אקדשה מיגו דחל וכו'. הקשה הקובץ הערות (סימן לג אות ז), למה לי לאיסור כולל, הרי איסור הנאה דהקדש יחול אחלב (דהא חלב מותר בהנאה), וממילא יאסר אף באכילה משום הקדש, מחמת איסור ההנאה שבו. ותירץ, דאיסור אכילת חלב נמי מפני ההנאה שבו, דאהנאת גרונו ומעיו חייביה רחמנא, (והחילוק בין איסור הנאה לאכילה. שאם נאסר בהנאה נאסר גם בשאר הנאות). ולא חל איסור הנאה דהקדש על איסור הנאה דאכילת חלב. והקשה דנימא מיגו דחייל איסור הקדש על שאר הנאות, שאינן אסורות משום חלב, חל נמי אהנאת אכילה, ואף שרצה ליישב על פי דברי הריב"ש בשו"ת (סימן קנט), וכן התשב"ץ (חלק א' סימן ק), דהנשבע שלא יאכל מצה ושלא יעלה לגג, לא הוי כולל, משום דהן פעולות חלוקות, הכי נמי, לא מהני איסורי הנאה דהקדש, להיות כולל לאיסור אכילה. חזר בו משום דמהרשב"א בשו"ת המיוחסות (סי' רמ"ד) נראה שחולק על דבריהן. וכן מוכח במה שאמרה הגמ' **יבמות** (לגף), זר מעיקרא שרי במלאכה ואסור בעבודה, אתיא לה שבת, מיגו דקא מיתסר במלאכה מיתסר נמי בעבודה וכו'. ועיין בדבריו שהאר"ך.

כד) **גמ', אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב**. הקשה הקצות החושן (סימן כח ס"ק א), מה הוסיף רבי מאיר בכך, דהא מחסר אחד, והוא אשם מעילות, דהתוס' **בפסחים** (כט). ד"ה **רבי נחוניא** כתבו, דכשאין קרן וחומש אין אשם מעילות, והכא הא ליכא קרן וחומש, דכיוון דהיתה שבת מיפטר מתשלומין, דקים ליה בדרבה מיניה. ותירץ, דכיון דחייב בקרן וחומש לצאת ידי שמים, כמו שכתב רש"י **בבבא מציעא** (צא). **בד"ה רבא אמר**, מיחייב נמי באשם.

כה) **גמ', בבכור שקדושתו מרחם**. כתב הריטב"א, דאפילו לרבי דאמר **בערכין** (כט). מצוה להקדישו שנאמר "הזכר תקדיש", מכל מקום אם לא הקדישו נמי קדוש מאיליו, כדאיתא התם.

כו) **תוס' ד"ה הרי הקדש**, הוה מצי למימר הא אוקימנא בבכור. כתב התורת חיים, דצריך לגרוס בתחילת דבריהם, "והרי הקדש" ותו לא, דאי כדלפנינו הא בעינן שוה פרוטה, ומה כתבו דהא אוקימנא בבכור, הרי בודאי אף בבכור אין מועלין בפחות משה פרוטה, אלא דבריהם אזלי על המשך הגמ', דמשני דמידי דחייל אעצים ואבנים לא קתניי, ופריך, "והרי הקדש דחייל נמי אעצים ואבנים", ועלה כתבו, דהוה מצי למימר הא אוקימנא בבכור. ועוד, דאם כן דבריהם מהופכים דבתוס' שלאחריו **בד"ה והרי אשם** איירי ב"והרי אשם" דאזיל אגמ' שקדמה לשינויא דפחות משה פרוטה.

כז) **רש"י ד"ה דזדונו לאו**, אבל באזהרה קאי מגזירה שוה דחטא חטא. וכן כתב ברש"י **במכות** (יג). ד"ה **הקדש שלא נפדה**. אמנם הרמב"ם (פ"א ממעילה ה"ג) כתב, דאזהרת מעילה מ"לא תוכל לאכול בשעריך" (דברים יב

שבועה, הוי איסור חפצא, קשיא, דהרי גבי שבועות נמי מה שאסור בדבר שאין בו ממש, הווי מדרבנן, דהא הוי איסור חפצא, אבל לתירוץ בתרא נחא, דאף באומר ישיבת סוכה עלי הוי איסור גברא ושפיר הוי חומר בשבועות מבנדרים, שבשבועות הווי מדאורייתא. והתפארת שמואל (על המהרש"א) ביאר, דבשלמא לתירוץ בתרא, דאפילו במיתסר חפצא עליה, בשבועה הוי איסור גברא, נחא הא דבנדרים אסור מדרבנן, דגורנין אטו שבועות, כיון דאומרם באותו לשון, דהרי עלי. אבל לתירוץ קמא, דבמיתסר חפצא עליה הוי איסור חפצא, ואינו חל אלא מדרבנן משום חומר דבשבועות, אמאי גורנין בנדרים.

(יב) תוס' ד"ה רב, וי"ל דאית ליה שום מיעוט דמעט עבדים. התוס' לעיל (ד:); ד"ה רבי עקיבא, ביאר, על פי המבואר בבבא קמא (סג.), דהיכא דאיכא ב' מיעוטים אפשר למעט ב' דברים, והכא ממעט שטרות וקרקעות.

דף כה ע"ב

(יג) גמ', מי איתיה בלא אניח. הקשו הרמב"ן (לעיל כד.) והריטב"א (הכא) והבעל המאור (יב: מדפי הרי"ף), והא איתיה בלא אניח שום דבר על ראשי, דחל בכלל, לפי הירושלמי שהביאו התוס' לעיל (כד.) בד"ה אלא, דמהני כולל לבטל את המצוה. [ובין לתירוץ הריצב"א, דתלי בשאינו מזכיר האיסור, ובין לתירוץ ר"י, דתלי בשב ואל תעשה, הכא קשיא]. והבעל המאור הוכיח מכאן, דלא קיימא לן כהירושלמי. והרמב"ן תירץ, דאף להירושלמי דהשבועה חלה, אינו אלא לענין לאו, אבל לא לענין קרבן, והיכא דבעינן דאיתיה בלאו והן ולהבא ולשעבר, היינו לענין קרבן. עוד כתבו, דלדעת רש"י לעיל (כד.) בד"ה הכי גרסינן אלא כדרבא, והתוס' (שם) ד"ה אלא כדרבא, דלא מיקרי איתי בלאו והן, אלא אם השבועה דלאו דומה לשבועה דהן, אי בסתם או במפורש, [מדלא פירשו שם, דאיתא בהן באוכל סתמא] לא קשיא, דהכא נשבע לשעבר, שלא הנחתי תפילין, ולהבא נשבע בסתמא על כל דבר.

(יד) גמ', שם. כתב הפרי מגדים (אורח חיים סימן לו באשל אברהם ס"ק ב), דעיקרן של דברים, דאם לא הניח יום א' כלל לתפילין, ביטל מצות עשה, ובהניח אפילו רגע קיים המצוה, אבל מצוה מן המובחר מן התורה להיותן עליו כל היום. וכן הביא הביאור הלכה (שם) בשם הישועות יעקב. ובפירוש "תפלה של ראש" על מסכת תפילין (הלכה כג), הוכיח מלישנא דמתניתין, דקתני "לא הנחתי תפילין היום", דמשמע, דמצותן כל היום.

(טו) גמ', לא הנחתי למלקות. הקשה המשנה למלך (בפ"ד משבועות ה"א) מהכא, על התוס' במכות (כב.) ד"ה אומר, שכתבו, דלענין מלקות נמי בעינן איתיה בלאו והן, ואם כן, הוא הדין לשעבר ולהבא, דהא תרויהו מחד קרא נפקי. ותירץ בשו"ת אבני מילואים (סימן יד), על פי דברי הרמב"ן (המובאים לעיל אות יג), דהא דמהני כולל לבטל את המצוה, היינו דוקא לענין מלקות אבל לא לענין קרבן, ודברי הגמ' "לא הנחתי למלקות", היינו, משום דלענין מלקות איתיה בלהבא, באומר שלא אניח כלום על ראשי, ולעולם אף מוסיקף הוי, דנשבע לעולם, ולמלקות בעינן איתיה בלהבא, והכא איכא בלהבא מלקות.

(טז) תוס' ד"ה מי איתיה, וליכא לאוקמה בשבת ויו"ט דלמאי קתני וכו'. הקשה השער המלך (פ"ז מאיסורי ביאה ה"ח), דאכתי קשה, אפילו בחול, איתיה "בלא אניח בין בחול בין בשבת" דחל בכלל. והוכיח מכאן, כדברי הרמב"ם (פ"ד משבועות ה"י), דהאומר שבועה שלא אוכל היום, וחזר ונשבע

והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא, ומשני, כיון דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית וכו'. ומאי פריך, וכי מושבע ללמוד פרק זה, ומוכח, דאף במצוה קיומית שייך אין שבועה חלה על שבועה, ובכל מתנה שנותן לעני מצוה קא עביד, והוה ליה מושבע ועומד. [ולכאורה יש ליישב קושייתו, דמה ששאלה הגמ' בנדרים "והלא מושבע מהר סיני" משום שלמדה שמדין "והגית בו יומם ולילה" חייב ללמוד בכל עת, ומה שנדר אקום ואשנה פרק זה, לאו דוקא להאי פירקא, אלא שיקום וישנה, ותירצה דמהאי חיובא יכול להפטר בקריאת שמע, וממילא חלה השבועה, ולכאורה יש להוכיח כן, ממה שאמרה הגמ' אמר ר' גידל וכו' האומר לחברו וכו' עליו לחשכים ולא אמרה עליו לשנות פרק זה].

(ז) גמ', אלא מתנה לעשיר. הקשה הר"ן (י. מדפי הרי"ף), אמאי חייב משום ביטוי, הלא אינו בידו, דשמא לא ירצה לקבל, והוה כאומר שבועה שיזרוק פלוני צרור לים, דאינה חלה, כדאמרינן להלן בגמ'. ותירץ, דהכא איירי במפרש שאתן אם ירצה לקבל. עוד תירץ, וכן תירץ הרשב"א, דסתם נמי כמפרש דמי, דלא נשבע אלא מה שבידו לעשות, ואם חבירו לא ירצה לקבל נפטר משבועתו, והוכיחו מהא דאיתא בגיטין (ל.), ההוא דאמר אי לא מפייסנא עד שלושים יום הוי גיטא אול פייסה ולא איפייסא, ומסקינן ללישנא בתרא, הא פייסא ולא איפייסא. ועוד הוכיח הר"ן, מהא דתנן בנדרים (סג.) קונם שאי אתה נהנה לי אם אי אתה בא ונטול לבנך כור חטים ושתי חביות של יין, הרי זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם, ואומר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי, זהו כבודי.

(ח) רש"י ד"ה הנדרים, קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל. עיינמה שנתבאר לעיל באות ב.

(ט) גמ', מלקין אותו וישן לאלתר. נסתפק הר"ן (י. מדפי הרי"ף), בנשבע שלא יאכל כלום חדש ימים, אי דמי לשבועה שלא אישן ג' ימים, ונימא מלקין אותו ויאכל לאלתר, דבהאי גונא נמי אינו יכול לעמוד בשבועתו. או דלמא שיעמוד בשבועתו עד שיסתכן ואז יאכל, מדין פיקוח נפש. והסיק, דלא דמי, דהתם הווי דבר שאינו במציאות, דבעל כרחו יישן בתוך ג' ימים, ולכך לא חלה שבועה, אבל בשלא אוכל, יכול לעמוד בשבועתו, אלא שיסתכן, וכשיסתכן יאכל משום פקוח נפש. אמנם הרמב"ם (פ"א משבועות ה"ז) הוה אכילה שבעה ימים לשינה, ובתרווייהו לוקה מדין שבועת שוא. וכתב הר"ן, דאף שאין להשוותם כדלעיל, מכל מקום הדין אמת, ומשום דהוה נשבע לעבור על דברי תורה, דהרי נשבע להמית את עצמו.

(י) גמ', התם דקאמר שלשה הכא דלא קאמר שלשה. הקשה הרשב"א, דאדרבה כל שלא נתן קצבה משמע לעולם, וכדמוכח מהא דאיתא בנדרים (כח.), כגון דאמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי, דאיתסרו עליה לעולם. ותירץ, דכל שאומר סתם, חזינן, אם הוא דבר שאפשר לעמוד בו לעולם, כגון אכילת פירות ממין מסויים, דאפשר לו לעמוד בלא אכילת אותו המין, אסור בהן לעולם, דהיינו כוונתו, ובהכי איירי דנדרים, ובלא אישן נמי, צריך שלא יישן יום או יומיים, דמסתמא נשבע על מה שיכול לעמוד בו.

(יא) תוס' ד"ה מה שאין כן בשבועות, ובפרק ב' דנדרים מסיק רבינא וכו'. ביאר המהרש"א, דברש"י במתניתין ד"ה שאין בהם ממש, פירש, דתרי גווני אין בהם ממש, א. כגון שינה, ב. שאין בהם הנאה, כגון שאזרוק צרור לים, וכי תני בברייתא, חומר בשבועות דחלים על דבר שאין בו ממש, כולל הני תרי גווני. וקשיא לתוס', מאי חומר בשבועות מבנדרים, הרי בנדרים נמי אסור מדרבנן בדבר שאין בו ממש, ולתירוץ קמא, דבאומר ישיבת סוכה עלי

ואיך יתמעט עם מיעוטא דדבר מצוה.

(ד) **גמ'**, פרט לאנוס. כתב רש"י בד"ה פרט לאנוס, כגון בשבועה לשעבר. אמנם הרמב"ם (פ"ג משבועות ה"ו) כתב, אף בשבועה להבא, כגון שנשבע שלא יאכל, ושכח ואכל.

(ה) **גמ'**, שם. כתב הרמב"ם (פ"א משבועות ה"ז), דהוא הדין אם לא ידע שאסור לישבע לשקר דהיינו אומר מותר, פטור. וכן כתבו התוס' לקמן (לא:). בסוף ד"ה ואין, ורש"י בשבת (סט:): ד"ה אבל איני יודע. ופירש הרשב"א לקמן (לא:): דעת רש"י, דהוא משום האדם בשבועה, והוכיח, מהא דלקמן (עמוד ב') דמוקי שגגת שבועת ביטוי לשעבר, באומר, יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבים עליה קרבן, ולא אוקמה באוקימתא ריחא, באומר מותר. וכן הוכיח הרש"ש לקמן (בעמוד ב'). אבל הרמב"ן לקמן (בעמוד ב'), וכן בשבת (שם), וכן הרשב"א בשבת (שם) כתבו בשם הר"ר שמואל רומרוגי, דלא מיפטר משום האדם בשבועה אלא באכל ושכח, אבל לא באומר מותר. ועיין לקמן (בעמוד ב) באות יא.

(ו) **תוס' ד"ה את**, וחד לפטור ממלקות. העיר המהרש"ל, דבגמ' (שם) לא קאמר פטור ממלקות, אלא לפטור מלאו דשבועה, וביארו התוס' בד"ה חד למפטריה, דפטור מלא יחל, אבל לוקה עליו משום שוא כדתנן לקמן (כט:).

(ז) **בא"ד**, אבל הכא שפטר שוגג פטור לגמרי מקרבן ומעונש. ובתחילת הדיבור מבואר דליכא איסורא כלל, מדקתני עלה שבועות שגגות מותרות. ולכאורה נראים דבריהם דלא כדברי הגרע"א (בש"ו"ת קמא סימן ח) שחידש דהא דילפינן לעיל (יט). מ"בה" פרט למתעסק, אין הילפותא דבמתעסק לא נעשתה העבירה כלל, אלא דמקרי עבירה בשוגג, אלא דבשוגג כהאי גוונא ממעטינן מ"אשר חטא בה" דפטור מקרבן, אבל מכל מקום מקרי שגגת איסור. ומדברי התוס' מבואר דכיון שפטרה תורה שוגג מקרבן מוכח דליכא איסור כלל. (א.ג.) ואולי יש לומר דאין כוונתו לכל היכא דפטרה התורה שוגג, אלא דוקא לענין מתעסק, אבל כאן דעצם המעשה הווי באונס לא עשה איסור כלל].

(ח) **גמ'**, אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא. פירש רש"י ד"ה אחת היא, אי אתה מוצא וכו' וזו היא אינה משנה. אבל הרמב"ן והריטב"א כתבו, דמדלא פירשו הכי בגמ', צריך לומר, דאיירי בשנעלם ממנו שבועה וחפץ, וכדמוכח מהירושלמי (פירקין ה"ה), דקתני, או אינו אלא ונעלם חפץ נמי. וכתבו, דלפי זה, הא דבעי להלן, העלם זה וזה בידו מהו, אליבא דרב יוסף קבעי, ולא אליבא דרבי אלעזר, דלדידיה ודאי פטור. ועיין באות הבאה.

(ט) **גמ'**, אלא לא שנא. כתב רש"י ד"ה לא שנא, ופטור. הרמב"ם (פ"ג משבועות ה"ז) פסק דפטור. וכתב הלחם משנה, דבעיא היא ולא איפשיטא, ופסק הרמב"ם לפטור, דמספק אין מביא קרבן. אמנם ברש"י משמע דהבעיה נפשטה דפטור. ולכאורה יש לומר, דהרמב"ם מפרש את הגמ' לעיל, דא ודא אחת היא, כהרמב"ן והריטב"א לעיל באות הקודמת, ואם כן, בהא ודאי פטור].

דף כו ע"ב

(י) **גמ'**, איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר וכו'. פירש רש"י בד"ה מזיז הוא, בשלמא להבא משכחת לה וכו' ולאחר זמן נתעלמה ממנו שבועה. לעיל באות ה, הובאה דעת הרמב"ם (פ"ג משבועות ה"ו), דאף בשבועה דלהבא שייך פטור ד"האדם בשבועה", כגון בשבועה שלא אוכל ושכח ואכל,

על הכבר שלא יאכלנה, לא חלה השבועה השנייה, והקשה הראב"ד, דהלא השבועה השנייה הווי מוסיף דנשבע לעולם, וביאר הרדב"ן, דלא הווי איסור מוסיף אלא היכא שהאיסור נוסף על החתיכה בעצמה, בזמן שעדיין איסורה הראשון עליה, כגון חמותו ונעשית אשת איש, דמגו דאיתוסף עליה איסור אשת איש, איתוסף נמי משום חמותו, אבל הכא, בזמן המגו דהיינו שאר הימים מותר היה לאכול, הילכך לא אמרינן ביה מגו לאכלה ביום עצמו, ונהכא נמי לא הווי כולל, כיון שבזמן שנשבע בימי החול אין ראויה השבועה לחול]. וכתב, דהראב"ד, סובר כתירוץ הר"ן בשם הרמב"ן (המובא באות יג), דהקשה, דהא איתיה בלא אניה שום דבר על ראשי, ותיריך, דאין מועיל כולל לענין קרבן, ובסוגיין, לענין קרבן איירי. והקשה עליה בהגהות הגרע"א (אות נג), אמאי תלי דוקא בתירוצו של הרמב"ן הא גם לתירוץ ראשון דהר"ן (שם), דצריך שיהיה איתיה בלהבא בלשון זה נמי ניחא, דהכא נמי צריך שיהיה בלהבא שלא אניה תפילין בסתמא. והאור שמוח (פ"ה משבועות ה"ט"ו) תירץ, דשבועה שלא אניה בחול ובשבת, הווי כולל על ביטול מצוה וקיום מצוה, דבשבת אסור להניח תפילין, כמו שכתב הבית יוסף (סימן כט ד"ה וראיתי).

(יז) **גמ'**, ומודה רב וכו'. כתב הריטב"א, דתרתני אשמועינן, חדא, דליתיה בשבועת ביטוי לעולם, דהיינו, אפילו חוץ לבית דין, ובאינם ראויים לעדות. ועוד אשמועינן, כיון דליתיה בשבועת ביטוי, אף דאיתיה בקרבן שבועת העדות, לא חשיב איתיה בלאו והן.

(יח) **רש"י ד"ה ידעתי ולא ידעתי**, דנשבע לבטל את המצוה הוא. הקשה המהרש"א, דלהבא היינו "אדע" ו"לא אדע", והא ליתא כלל בלהבא. ותיריך, דודאי בנשבע שלא יהיה יודע לו עדות ליתיה בלהבא דאין הדבר בידו, אבל "לא אדע" אפשר לפרש דדבר שאני יודע לך עכשיו, לא אדע לך ולא אגיד לך, והיינו לבטל את המצוה.

(יט) **תוס' ד"ה ידעתי**, לאו היינו שבועת העדות. תירץ הרש"ש, דלא ידעתי, היינו, לא ידעתי מעולם, ואישתכח דהוה ידע ליה מעיקרא, ושכח עתה את פרטי העדות.

(כ) **רש"י ד"ה סבר**, ונפקא מינה וכו' כגון בפסולין לעדות או שלא בבית דין. אמנם הרמב"ן (להלן) כתב, דבפסולין לעדות, אף לרבא חייב משום ביטוי, כיון דאינם ראויים לעדות, לא יצאו מכלל ביטוי, וכן בכופר בפני בית דין וחזר ונשבע חייב משום ביטוי, ולא פליג רבא, אלא במחוץ לבית דין.

(כא) **תוס' ד"ה אחת**, תימה בתורת כהנים. הקשה הרש"ש, אמאי לא מיייתי לה מגמ' לקמן (לב). דדריש נמי כהאי גוונא.

דף כו ע"א

(א) **גמ'**, מי שהשבועה קודמת לביטוי ולא שהביטוי קודמת לשבועה. ביאר הריטב"א, ולא שקדם מעשה הביטוי לשבועה. והרש"ש כתב, דאינו חייב, עד שיאמר שבועה ברישא ואחר כך יאמר הדבר שנשבע עליו, דהיינו שבועה שאוכל ושלא אוכל, אבל באומר שאוכל ושלא אוכל בשבועה, לא, וכל שכן אכלתי ולא אכלתי, דלא, דאפילו המעשה קדם לשבועה.

(ב) **תוס' ד"ה מיעט דבר מצוה**, הוה מצי למימר מיעט דבר דליתיה בלאו והן. כתב הרש"ש, דלכאורה יש לומר דהיינו הא דקאמר דמיעט דבר מצוה היינו לקיים, דטעמא דפטור, משום דליתיה בלאו, דהיינו לבטל.

(ג) **בא"ד**, וצריך לומר דשקולים הן. הקשה בהגהות הגרא"מ הורוויץ, דהלא דין ליתיה בלאו והן ולהבא ולשעבר, נפקא מהיקשא דלהרע או להיטיב,

חדר היומי

מסכת שבועות דף כו – דף כז

יב אב – יג אב התש"ע

ודלא כרש"י (בעמוד א) בד"ה פרט לאנוס, והכא.

יא גמ', שם. מכאן הוכיח הרשב"א בשבת (סט:): כשיטת רש"י (שם) בד"ה אבל אינו יודע, דאומר מותר פטור בשבועת ביטוי. [ועיין לעיל (בעמוד א')] באות ה.]. וכן הוכיח הרש"ש (הכא). והרמב"ן דחה הראיה, דרבא בעי לאשכוחי אי מחייב בשוגג בקרבנה, ואמר ליה רב נחמן, דאפילו בהכי, משכחת לה.

יב תוס' ד"ה אפילו תימא רבנן, בתוה"ד, ורש"י אינו גורס גירסא זו כי קשה לו וכו'. כתב הרשב"א בשבת (סט:): דרש"י לשיטתו דסובר כרש"י (שם) ד"ה אבל אינו יודע, דאומר מותר נמי מימעיט מ"האדם בשבועה", ואם כן אין כאן חידוש, אלא דאתא למימר היכי משכחת לה. אבל לפי מה שכתב איהו גופיה, דאומר מותר שוגג מיקרי, שפיר אפשר לאוקמיה בשגגת ביטוי לשעבר באומר מותר, ואם כן הא דקתני בברייתא, יודע אני וכו' ואינו יודע שהייתם עליה קרבן, למונבו פשיטא.

יג גמ', מצטער ואכלה בשגגת שבועה. פירש רש"י בד"ה מצטער מצטער ברעב, והתוס' ד"ה מצטער פירשו, דמצטער על מה שאינו שוכח. אמנם הריטב"א לאחר שהקשה דהא נמי לישרי ליה, דלא גרע מנדרי אונסין שחלה הוא או בנו או שעיקבו נהר שהוא מותר כדתנן בנדרים (כו:), משום דאדעתא דהכי לא נדר. כתב דיש שתירצו, דמצטער דהכא לא צער חולי, אלא צער תיאבון בלבד. והקשה, דאם כן, הוה ליה לפרושי בהדיא, דאי מצטער בצער חולי, נמי לישרי ליה מר, ואמאי לא אמר הכי אלא במסתכן. ועוד, דמסתמא רבא בלשון "מסתכן" שאלה, אלא דהגמ' פירשה, דלאו מסתכן גמור אלא מצטער בצער חולי, ואילו לצער תיאבון בעלמא לא הוה קרי מסתכן. ולכך כתב, דהכא איירי אפילו במצטער בחולי, ולא הותר משום נדרי אונסין אלא בתלה הנדר במעשה, ונאנס במעשה, כגון ההיא דהתם שהדירו חבירו שיאכל אצלו, שאין גמר חלות שבועתו עד שעת מעשה, אבל בנשבע להבא שלא יעשה, לא הותר משום נדרי אונסין בשעת העבירה על השבועה, כיון שבשעת חלות השבועה, לא היה על ידי מעשה.

יד תוס' ד"ה מצטער, ופשיטא דלאו היינו שב מידיעתו כיון שברצונו היה שוכח כדי שיאכל. כתב המשנה למלך (פ"ג משגגות ה"ז), דהעובר עבירה ולא שב מידיעתו באותה שעה ואחר זמן עשה תשובה, יכול להביא קרבן. ולפי דבריו הגדיר הקהילות יעקב בהוריות (סימן ד) ד"שב מידיעתו", היינו דלבתר שיתוודע לו שחטא, עושה תשובה ומצטער על מה שבא מעשה בשגגה לידו, והאי גברא אדרבה שמח בשגגתו, ומשום הכי לא הוי "שב מידיעתו".

טו גמ', בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו. מכאן הוכיחו הטורי אבן בחגיגה (י'), והקרבן אורה בנדרים (ב), דאף דתרומה חלה במחשבה, כדלהלן בתוס' ד"ה משום, מכל מקום אם חשב בליבו להוציא תרומה בפיו ולא הוציא, לא אמר כלום. דהא הכא, אף למאי דסלקא דעתין דמהניא שבועה בלבו, גמר בליבו להוציא בשפתיו ולא הוציא פטור. ובכך ביארו הא דתנן בתרומות (פ"ג מ"ח), המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום, דתרומה לא חלה אף מדין מחשבה, משום דגמר בלבו להוציא בפיו.

טז גמ', גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין. פירשו בתוס' ד"ה גמר, דלא מיתסר אלא בפת חטין. והראב"ד (בהשגותיו על הרי"ף י: מדפי הרי"ף) כתב, דאסור בכל פת שבעולם. והוכיח דבריו על פי מה שהקשו התוס', ותימא וכו' משמע דלא שרי אלא במקום אונס.

יז תוס' ד"ה גמר, בתוה"ד, והכי נמי אשכחן וכו' גבי נדר בחרם וכו'. והר"ן

יא. מדפי הרי"ף) דחה הראיה, דהתם חרמו של ים וחרם גבוה שני דברים חלוקים הם, ואין שניהם יחד במשמעות חרם סתם, אלא, או האי או האי, משום הכי בתלמיד חכם יכול לפרש דבריו בחרמו של ים. אבל הכא באומר יאסרו פירות שבעולם עלי, כיון דמשמעות לשונו לעולם, אף תלמיד חכם אינו יכול לפרש דבריו אלא באונס. וכן גבי פת, שתמא דפת משמע כל פת שבעולם.

יח בא"ד, ותימא וכו' וי"ל וכו'. ובחידושי הר"ן תירץ בשם הרמב"ן, דהתם גמר בלבו לומר בפיו "יאסרו פירות" סתם, דמשמע לעולם, ורק בלבו אומר היום, אבל הכא גמר בלבו להוציא פת חטין דוקא, הלכך כי אמר פת סתם, לישנא הוא דאתקיל ליה, משום הכי לא נאסר אלא בפת חטין. ועיין באות הבאה.

יט בא"ד, דבפרק ד' נדרים. עיין באות הקודמת. ומה שבמקום אונס מהני דברים שבלב לפרש אפילו לשון יאסרו פירות סתם, דמשמע לעולם, ביאר הר"ן בנדרים (כח:). ד"ה היכי נדר, דהיכא דאיכא אונסא, הך אונסא מפרש ליה לדיבוריה דהיום קאמר, כיון שלא פירש בהיפך.

כ גמ', גמר בלבו מנין וכו' תרומה וקדשים וכו'. כתב הריטב"א, דגבי צדקה לא מחייב ב"בל תאחר" עד שיוציא בפיו, דכתיב "מוצא שפתיך תשמור ועשית" (דברים כג כד). והתוס' בעבודה זרה (לד). ד"ה מתעניין, כתבו בשם רבינו תם, דגמר בלבו מהני אף לגבי נדר תענית, והוי בכלל "כל נדיב לב", דאמרינן בסוגיין דסגי בגמר בלבו. וביאר הרא"ש בתענית (פרק א סימן יג), דאף גבי צדקה מועיל גמר בלבו, ואף דכתיב "מוצא שפתיך". ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריב סעיף ח) הובאה האי פלוגתא, וכן ברמ"א (יורה דעה רנח יג), ופסק להחמיר.

כא גמ', כל נדיב לב. כתב הקצות החושן (יב א), דבהקדש (קדושת דמים) בעינן דיבור ממש, וסוגיין איירא בקדושת מזבח. נולכאורה יש להעיר מדברי רש"י ד"ה תרומה וקדשים, דאיירי בתרומת המשכן, והיינו לבדק הבית, והריטב"א נמי מפרש דקרא ד"כל נדיב לב עולות", מיירי בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדק הבית. (א.י.ג.).

כב רש"י ד"ה תרומה וקדשים, תרומת מלאכת המשכן. הקשה הריטב"א, דבשום דוכתא לא קרו רבנן לתרומת המשכן תרומה סתם. ולכך פירש כתוס' ד"ה משום, דהיינו תרומת דגן דכתיב בה "ונחשב לכם תרומתכם". נואמנם רש"י בבכורות (נט). בד"ה במחשבה, פירש בפירוש קמא דבעינן דיבור, ורק מעשה לא צריך. והתוס' (שם) בד"ה במחשבה, פליגינן.

דף כז ע"א

א מתני', נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור. הקשה הרש"ש, מהו לשון פטור, אדרבה מותר ומחוייב לעשות המצווה, וכדאייתא במתניתין בנדרים (טז:), ובשבועות מותר. ודוחק לומר, דמשום סיפא דקתני חייב נקט רישא פטור. ותירץ, דאתא לאשמעינן, דאפילו היכא דחיילה השבועה לבטל את המצוה, כגון בכלל באופן המועיל, אם לא ביטל פטור מקרבן, וכדיליף הכא בגמ', דקרא ד"להיטיב" לא מיירי בביטול מצווה. וכתב שכן הוא ברמב"ן שהובא בר"ן (יב: מדפי הרי"ף).

ב מתני', נשבע לקיים ולא קיים פטור. כתב הר"ן בנדרים (ח:). בד"ה והלא, דודאי חלה שבועה לענין מלקות משום בל יחל, ואינו פטור אלא מקרבן. וביאר, משום דלהלן במתניתין מפרש טעמא, משום דליתא בלאו והן, והא אימעוט מקרבן, דכתיב בענינא דקרבן "להרע או להיטיב" (ויקרא ה, ד), אבל

שיעור, והקשה, דהטור (רלח, י) פוסק, דהאומר שבועה שלא אוכלנה אסור בכל שהוא מדין חצי שיעור, ואמאי אמרינן הכא דחלה שבועה שלא אוכל, והלא מושבע ועומד באיסור חצי שיעור גם על כזית מהככר. וכן הקשה הש"ך (י"ד רלח יב). ותיירץ בשו"ת אבני מילואים (סימן יב), דכונת הגמ', דמשכחת לה דמייחייב תרתי בשלא אוכלנה על שלא אוכל, אם בראשונה אמר היום, ובשניה אמר סתם, דהויא לה שבועה שניה כולל היום וליומא אחרא, ובשבועה שלא אוכל נאסר בכל כזית וכזית.

יג גמ', שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב. לענין "שבועה שאוכל ככר זו", כתבו התוס' לקמן (כט: בד"ה שבועה (בסוה"ד), דשמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל. והריטב"א (כאן) הביא יש אומרים, דפטר נפשיה בכזית דומיא דשלא אוכל, ובשם רבו הרא"ה כתב, דלא פטר נפשיא עד דאכל את כולה, דדוקא "שלא אוכל" דאתי למיסר נפשיא, שדינן מיעוטא בתר מיעוטא, למימר, דאסר נפשיה אפילו בכזית, אבל ב"אוכל" דאתי לחיוביה נפשיה, שדי ריבויא, דבעי לחיובי נפשיה באכילת כל הככר. ועוד, דאפילו בשבועה שלא אוכל חלה השבועה על כל הככר, דנאסר בכל כזית שבה כדאיתא לקמן (כח).

יד רש"י ד"ה הא קא משמע לן, ונאסר בככר משום שבועה שניה. כתב הריטב"א, ודייקי תוס', דדוקא כשנשאל על הראשונה בעוד שהככר בעולם, הוא דחלה השניה, אבל אם נשאל לאחר אכילת הככר, לא חלה שניה למפרע על מה שאכל, דמאי דאכל, בהיתר שבועה שניה היה. ועיין באות הבאה. אבל הם פירשו, דשבועה השניה חלה אף למפרע, אפילו אם אכלה.

טו בא"ד, לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו. דקדק הש"ך (י"ד רלח כו), דבהפרת בעל דמיגו גיזו ואינו עוקר הנדר מעיקרו, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות נדרים (פ"י מ"ח), אף שהפר הראשונה אין השניה חלה. והגרע"א (שם) דחה דברעו, על פי דברי הר"ן בנדרים (ח). ד"ה והלא, דהנשבע לקיים את המצוה, חל לענין כל יחל ולא לקרבן, וטעמא, משום דבקרבת בעינן איתיה בלאו והן, ובנשבע לקיים את המצוה אינו בלאו והן, אבל למלקות לא בעינן איתא בלאו והן, וטעמא דלא חל, משם אין איסור חל על איסור, ומילתא דרבא איתמר בין לענין מלקות, בין לענין קרבן, לענין מלקות סגי במאי דפקע השתא, דעל ידי זה תחול השבועה השניה דמשום אין איסור חל על איסור מועיל לחול האיסור השני בשעה שפוקע האיסור הראשון, כדאיתא ביבמות (לב:), אבל משום איתא בלאו והן, בעינן שבשעת שבועה כבר לא תהיה השבועה הראשונה קיימת, ולכך פירש רש"י דחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ובאמת בהפרת בעל, לענין קרבן לא חל, אבל לענין מלקות חל. ועוד כתב, דרש"י אתא למימר, דאפילו אם נשאל על הראשונה אחר שאכל את הככר, חייב משום שבועה שניה, ודוקא אם נעקרה הראשונה למפרע, דאי משום שנעקרה מהשתא, אין השניה חלה אלא לענין שלא יאכלנה, דבהא נמי אין משום איסור חל על איסור, כדמשמע ביבמות (שם), אבל לענין מה שכבר אכל לא תחול השניה רק אם נעקרה הראשונה למפרע.

טז תוס' ד"ה הכי השתא, בסוה"ד, הקשה ריב"ם וכו' הותר מקצתו הותר כולו וכו' ונראה וכו'. האור שמח (פ"ג מניירות ה"י) הביא, דבירושלמי (נויר פ"ג ה"ב) מבואר, דאמרינן בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו, והבבלי פליג על הירושלמי. וביאר, על פי מאי דאיתא בתוספתא נויר (פ"ד ה"י), מי שנזר ב' נזירות וכו', נטמא עד שלא גלח, ר' אליעזר אומר, צריך להביא קרבן טומאה, ור' יוסי אומר, אין צריך, מפני שיצא מכלל ראשונה ולכלל שניה לא

ממלקות לא אימעוט. והגרע"א (שם), ציין לדברי הרמב"ן, דאפילו נשבע לקיים את המצוה ולא קיים, אינו מתחייב משום שבועה, לא קרבן ולא מלקות. וכן הוא ברמב"ן במלחמות ה' (הכא יג. מדפי הרי"ף), ומפרש טעמא, משום דכתיב "לא יחל דברו" אבל מיחל הוא לחפצי שמים, כדאיתא בנדרים (טז:), דהיינו, דלא חל, ואף למלקות.

ג מתני', כדברי רבי יהודה בן בתירא. כתבו התוס' לעיל (כ: ד"ה דכי, דהכי נמי חל לר' יהודה גם בקונם על נבילה, וקל וחומר הוא, דנדרים שחלים לבטל שיחולו לקיים. והר"ן (ח: מדפי הרי"ף) כתב, דדוקא בשבועות, מפני שחידשו חיוב קרבן, והוה מחמת כן איסור מוסיף, אבל בנדרים לא חל.

ד תוס' ד"ה לקיים, דמודה רבי יהודה בנשבע שלא לאכול נבילה דפטור. אבל תוס' לעיל (כ: בד"ה דכי, כתבו, דלר' יהודה בן בתירא דחל שבועה לקיים, כל שכן דיחול קונם לקיים. ודקדק שם הגרע"א, דבשבועה חל אף ב"לא אוכל נבילה". וציין עוד לרש"י לעיל (ד). בד"ה אינו חייב אלא אחת, דלר' יהודה פטור אף בנשבע שלא אוכל נבילות, מדכתב על "נשבע שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה", דהוי נשבע לקיים את המצוה ותנן נשבע וכו' פטור, משמע דלר' יהודה חייב.

ה גמ', נשבע להרע לעצמו. כתבו בתוס' ד"ה אביא, דאיצטריך לאשמועינן, דאדם רשאי לחבול בעצמו. אמנם הר"ן (יא. מדפי הרי"ף) כתב, דאף למאן דאמר (בבא קמא צא:), דאין אדם רשאי לחבול בעצמו, מכל מקום לא אתיא אלא מדרשא, וכל דליתא מן התורה מפורש, לא מקרי מושבע ועומד לענין שלא תחול שבועה עליו, כמו שפירש לעיל (כג:). והקשה עליו הפורת יוסף, דבבבא קמא (שם), מפורש דמהאי מתניתא שמעינן דאדם רשאי לחבול בעצמו, וכתוס'.

ו גמ', הטבת אחרים. מפרשינן לעיל (כה). במתנה לעשיר, דלענין מושבע ועומד. ועיין שם באות ז.

ז תוס' ד"ה דלמא בדבר מצוה (הראשון), פירוש אף בדבר מצוה וכו'. והריטב"א הביא גרסאות דגרסי להדיא, ודלמא אף בדבר מצוה.

ח גמ', דבעינן הטבה דומיא דהרעה והרעה דומיא דהטבה. פירש הריטב"א, דאו או קאמר, דתרוייהו ליכא למימר, דשני הפכים הם, ולהכי לא קפיד בלישניה.

ט גמ', דאי סלקא דעתך בדבר מצוה השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא. פירש רש"י בד"ה השתא הרעת אחרים, דהרעת אחרים הוי ביטול מצוה, והטבת אחרים דקיום מצוה מבעיא. והריטב"א פירש, דביטול מצוה מריע לעצמו וגם לאחרים, דכל ישראל ערבים זה לזה, כדאיתא לקמן (לט:), דבר מצוה, מטיב לעצמו ולאחרים, מיבעיא.

י רש"י ד"ה הכי גרסינן אי הכי וכו'. כתב הריטב"א, דהיא הגירסא הנכונה, ויש גורסים גירסא אחרת ארוכה, ואינה מחוורת. עיין שם.

דף כז ע"ב

יא תוס' ד"ה אלא, וא"ת וכו' וי"ל וכו'. והריטב"א תירץ, דההוא מגופיה נפקא בלא מיעוט, כיון דלא הוה בכלל להרע או להיטיב. אמנם התוס' לעיל (כו). ד"ה מיעט כתבו, דהוה מצי למעוטי מריבוי ומיעוט דרבי עקיבא, מילתא דליתא בלאו והן. ועיין שם מה שכתבנו באות ג.

יב גמ', אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מייחייב תרתי וכו' כזית וכו' את כולה. המשנה למלך (פ"ד משבועות ה"א), הקשה מכאן על הב"ח (יורה דעה רלח), שכתב בדעת הטור (שם) דאין שבועה חלה על חצי

(סימן יז), דאפילו לא התרו בו למלקות מיהו עונש מלקות איכא בידי שמים, ולכך יכול לישאל. **והראב"ד** (בתמים דעים סימן רלו) כתב, דאין יכול לישאל, לפי שאינו מחוסר לא למלקות ולא קרבן, הלכך אית עליה עונש שבועה ולית ליה תקנתא בשאלה.

(ו) **גמ'**, אבל כפתוהו על העמוד לא כדשמואל וכו', ולא היא התם רץ הכא לא רץ. הקשה **הריטב"א**, ואמימר היכי מדמה להא דכפתוהו דלא רץ נמי כרץ הוא. ותיריך, דאיהו סבירא ליה דשמואל או רץ קאמר, והגמ' דחתה דדוקא קאמר. עוד תירץ, דסבר אמימר דפטורא דהתם משום דנקלה בכפיתה ובמרועה, דהכפיתה נמי מעיקר הקלון, ונהי דלא מיפטר ממלקות בכפיתה לחודה, מכל מקום כיון דנקלה בכפיתה, מסתברא דלא מצי להישאל על הכבר, משום דקרינן ביה "ונקלה אחיך" בקצת.

(ז) **גמ'**, שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו. כתב **הבעל המאור** (יא: מדפי הרי"ף), דהראשונה מותר בה לכתחילה בין שהיא האיסור בין שהיא התנאי. **והרמב"ן במלחמות ה'** (שם) כתב, דודאי אסור בראשונה, כדמוכח **בנדרים** (יד:). וכוונת הבעל המאור, שמן הדין מותר בה לכתחילה, דלא אסור אלא משום חששא דשמא יאכל האחרת.

(ח) **רש"י ד"ה אבל את הראשונה וכו'** (הא'), ודוק דהך שניה דאיסור וכו' שגגה באיסור בעינן. **והתוס'** ד"ה אמר כתבו דר"ת פירש כרש"י, אלא דבהך פליג עליה, דאף אם אבל תחילה את האיסור במזיד, והדר אבל לתנאי בשוגג, חייב קרבן, דלא בעינן שגגה באכילת האיסור, אלא בשעה שעובר על השבועה. **והבעל המאור** (יא: מדפי הרי"ף) ביאר, כיון שעוון השבועה נגמר באחרונה עלתה לו שגגתו זו, מפני שאין עוונה של ראשונה נגמר אלא באחרונה, עלתה לו שגגה שבאחרונה להתחייב קרבן על הראשונה. והקשה עליו **הרמב"ן במלחמות ה'** (שם), מדאמר **לקמן** (עמוד ב'), שתייהן במזיד, ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה, הוה התראת ספק, ואמאי לא אמרינן נמי התם, כיון דאין עוון הראשונה נגמר עד אכילת השניה, תעלה לו זדונה להתחייב מלקות על הראשונה, והויה שפיר התראת ודאי. **ובחידושו** ביאר, דבשעה שאכל את הראשונה, ידע דנאסר בכך בשניה משום התנאי, ושוגג הוא, משום שאין בכונתו לאכול את ככר התנאי, דסבור שהשניה המונחת לפניו אינה התנאי, וחשיב אומר מותר גבי הכבר הראשונה, דאינו יודע שנאסרת עליו על ידי אכילת השניה.

(ט) **בא"ד**, ההיא דתנאי קרי ראשונה שכן היתה סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו. **וכן כתבו התוס'** ד"ה אמר בשם ר"ח. **והריטב"א** כתב, דשל תנאי קרי ראשונה, מפני שהוא סיבה ראשונה לאסור זה ובאכילתה תלוי איסור השניה. **וכן כתב התוס' הרא"ש**.

(י) **גמ'**, ראשונה במזיד ושניה בשוגג **חניב**, **והרמב"ם** (פ"ד משבועות ה"ז) גרס **פטור**, וטעמא, משום "האדם בשבועה" פרט לאנוס, כדאיתא **לעיל** (כו:), ומפרש (בפ"ג משבועות ה"ו) אף לענין להבא, וכמו שהובא שם באות ד.

דף כח ע"ב

(יא) **גמ'**, זו בודון עצמה ושגגת חבירתה וזו וכו' פטור. עיין מה שכתבו **התוס' לעיל** (בעמוד א') **בד"ה אמר**, לבאר דברי הגמ' כאן לפירוש רבינו תם. **והרמב"ן** (בעמוד א') תירץ, דאוכל את השניה בודון גמור שידוע שהוא איסור, ושהראשונה שאכל היא תנאי לזו, וכשאוכלה, מתכוין לעבירה והוי אינו שב מידיעתו, ואף דבאכילה ראשונה היה שוגג ולא הוי "האדם בשבועה", איירי כגון שסבור שאכלה במזיד וחלה עליו השבועה.

בא, דהיינו דלרבי אלעזר כשיצא מניירות ראשונה מיד חלה עליו נזירות שניה, אבל רבי יוסי סבר, דיצא מראשונה ולכלל שניה לא בא. והירושלמי סבר כרבי אלעזר דב' הנזירות כרוכין זה בזה, ומשום הכי יש כאן נדר שהותר מקצתו הותר כולו, והבבלי סבר כרבי יוסי דאינן כרוכין זה בזה, ולא אמרינן נדר שהותר וכו'.

(יז) **תוס' ד"ה אם נשתייר**, נראה דכי לא שייך אלא פחות מכזית חייב וכו'. כתב **המהרש"א**, דהיינו לשינויא דתירץ, "אי שייך כזית חשיב לאיתשולי עליה וכו'", אבל לדעת המקשן דקאמר "מאי איריא כזית אפילו כל שהוא נמי", ודאי דאינו חייב בשייר פחות מכזית. **וכן כתב התוס' הרא"ש**. **וכן כתב הריטב"א**. ועיין **לקמן** דף כח. באות ג, מה שנכתוב בזה.

דף כח ע"א

(א) **גמ'**, איבעית אימא שלא אוכל מיגו דמהניא ליה שאלה אכזית בתרא. הקשה בשו"ת **הגרע"א** (סימן קנד), לדעת **הרמב"ם** (פ"ה משבועות ה"י) דישי איסור חצי שיעור בשבועה, ובשבועה שלא אוכל כזית ואכל פחות מזה, אסור משום חצי שיעור, אם כן, אף בנשאר ממנה פחות מכזית, נימא מיגו דמהניא ליה שאלה אמשהו לענין איסורא, תיהני ליה שאלה אכל מאי דאכל. ותיריך, דהא דחצי שיעור אסור, היינו בעוד שהאיסור בעין בכזית, דאז שייך חצי לאיצטרופי לשיעור שלם, אבל בלא נשאר כזית דלא שייך חצי לאיצטרופי, מותר לאכלו. **וכן כתב הצ"ח בפסחים** (מד).

(ב) **גמ'**, מגו דמהניא ליה שאלה אכזית בתרא מהניא ליה שאלה אכזית קמא. ביאר **הקהילות יעקב** (סימן כב), דהכלל הוא, דבכל מקום שעושה מעשה המועיל למפרע, אינו אלא באופן שיש נפקא מינה השתא בחלות דלמפרע.

(ג) **גמ'**, ואיבעית אימא שלא אוכלנה אי שוייר כזית חשיב לאיתשולי עליה. פירש **הר"י מיגאש**, דאף דשייר פחות מכזית, אם היה אפשר להשאל לא היה עובר על השבועה, דהא לא מיחייב עד דאכיל לה כולה, אלא דאם נשאר כזית חשיב להשאל, ואי לא, לא חשיב, ולא אפשר לאיתשולי כי היכי דנפקע איסורא מכולה. אבל **התוס' לעיל** (כו:): **בד"ה אם** כתבו, דאם נשאר פחות מכזית עבר על שבועתו, נהיינו להבנת התרצן כמו שביאר **המהרש"א** (שם). **וכן כתב הרשב"א** בשם **הרמב"ן**, והביא ראייה **מהירושלמי** (פ"ג ה"א), דאמר, דלרבי עקיבא דסבירא ליה **לעיל** (יט:): דכל שהוא לשבועה, אמר שבועה שלא אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא פטור, דכל שהוא נמי חשוב לשבועה, אבל לרבנן חייב, דהא אמרי כל שהוא לא שמייה אכילה, הילכך לא שייך מידי דאכילה. **וכן כתב הריטב"א**.

(ד) **גמ'**, מי גרם לשניה שלא תחול ראשונה ואינה. הקשה **הריטב"א**, מאי משני בהא, הא מכל מקום עבר כל מנין נזירותו והותר בכל איסוריו, והיאך נשאל עליו. ופירש, דב' הנזירות פתיכי אהדדי, דאפילו באומר "היום היום" מהני לחול ב' נזירות, והמנין הראשון אף הוא לנזירות בתרייתא כמו לנזירות קמייתא, וכאילו הנזירות הראשונה קיימת והיה מנינו לשניה. והקשה **הקהילות יעקב** (סימן כב), היכי דיינינן הכי, בזמן שבאמת עלה המנין לראשונה ולא לשניה. ועיין **בתוס' הרא"ש** דפירש (בפירוש ראשון) כריטב"א, אלא שהוסיף, דבשבועה, כשיתיר הראשונה, לא תקום עוד אחרת במקומה, אבל נזירות מיד יחול אחר במקומו. ועוד פירש בשם **יש מפרשים**, מי גרם לשניה שלא תחול, כח הראשונה, נמצא דעדיין כח הנזירות קיימת למנוע הנזירות השניה, הלכך יכול להישאל עליה.

(ה) **גמ' אמימר אמר אפילו אכלה כולה נשאל עליה וכו' מלקות**. כתב **הרא"ש**

לשבועת ביטוי לשעבר ולאשמועינן דאין בה קרבן, אבל שבועת אמת לא דמי לביטוי.

ב) מתני', נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה וכו'. כתב הריטב"א, דבנשבע לבטל עשה של דבריהם, נראין דברי האומרים שיקיים שבועתו, דמוטב שיבטל מצוה דרבנן בשב ואל תעשה, משיעקור שבועה דאורייתא בידיים. עוד כתב, דבנשבע לעבור על איסור דרבנן, נראין הדברים שאסור לאכול ולשתות, דמוטב שיבטל שבועתו בשב ואל תעשה, משיעקור איסור דרבנן בידיים, דבית דין מתנין לעקור דבר של תורה בשב ואל תעשה. עיין שם מה שהקשה מדברי הירושלמי (פ"ג ה"ט). וכתב, דמיהו כל שאפשר לו להתיר שבועתו מתירין כדי לקיים את שתייהן.

ג) מתני', שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה וכו'. כתב הרי"ף (יג). בשם הירושלמי, כיצד עושין, אומרין לו שיאכלנה, מוטב לו שיעבור על שבועת שוא ולא על שבועת שוא ושבועת ביטוי.

ד) תוס' ד"ה אם לא ראיתי, תימנה דהכא קתני וכו'. הרי"ן (יב. מדפי הרי"ף) תירץ, דהכא, בראיתי כעולי מצרים אינו לוקה, דלמא אינשי טובא חזא וגזים, והתם דאיירי שבא לאסור על עצמו פירות העולם, תרי גוויי נקט, א. דשייך ביה גוזמא, כגון "כעולי מצרים", ב. דלא שייך ביה גוזמא דהיינו "נחש כקורת בית הבר", וצריכי תרייהו. והא דלא תנא התם "גמל הפורח באויר", משום דלא איצטריך, דאי מטעם גוזמא, הא תנא "כעולי מצרים", ואי משום דבר שאי אפשר, הא תנא "נחש כקורת בית הבר".

ה) תוס' ד"ה באומר, בסוה"ד, וגבי שבועה החמירו. ובתוס' הרא"ש כתב, משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, וקורים לעם רב "כיוצאי מצרים", ולנחש גדול "כקורת בית הבר", אבל בשבועות אין הולכין אחר לשון בני אדם.

ו) גמ', קיימו תורה חדא תורה. הקשה המחנה אפרים (הלכות שבועות סימן ו') בשם מהר"י בן לב, כיון דלשון "תורה" הוא לשון כולל, היכי מצי לפלוגי ולומר דתורה אחת משמע, ומאי שנא מנשבע על פת סתם ואומר שבלבו פת חטיים, דלא שמעינן ליה, משום דפת הוא לשון כללי. ותירץ, דחלוק דבר שהוא בקום ועשה, מדבר שהוא בשב ואל תעשה, ו"שלא אוכל פת" משמע כל פת שבעולם ולא מפלגינן, אבל ב"שבועה לקיים תורה" אפשר לקיים השבועה בדבר אחד, ומשום הכי קאמר חדא תורה.

ז) תוס' ד"ה כשהשביע, קצת קשה וכו'. תירץ המהרש"א (חידושי אגדות), דבשבועה עצמה הוא קבלת התורה, דבדיבורא בעלמא בלא השבועה, ליכא קבלה.

ח) תוס' ד"ה דעבודת כוכבים אקרי אלוה, אפילו יזכירו שם המיוחד וכו'. והריטב"א תירץ בשם הרמב"ן, דאי אידכר ליה בכינוייו, הא לשון אדנות הוא, ואינו שם המיוחד, ואי בפירוש, "לעלם" כתיב, ודרשינן מיניה בקידושין (עא.), דאסור להזכירו.

דף כט ע"ב

ט) גמ', כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתיהו. מסקינן בנדרים (כה.), אלא משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט. וכתב היעב"ץ (הכא), דהכא נמי דכשאומר כי היכי דלא תיהוי הפרה, היינו לאפושי חומרא שהם יהיו סבורים כך.

י) תוס' ד"ה כי היכי, דלמא דעת הקב"ה שאני. הרשב"א פליג, משום דבנדרים (כה.), מסיק, אלא משום דטריחא מילתא נקט, ואם כן אין זה עיקר,

יב) גמ', זו בשגגת עצמה וזדון חבירתה חייב. עיין מה שכתבו התוס' לעיל (בעמוד א') בד"ה אמר, לפירוש רש"י (שם) בד"ה אבל את הראשונה. וכתב הריטב"א (הכא), דמה שסתם רבא דבריו, משום דפשיטא הכי, דהא כתיב (ויקרא ד ב) "ועשה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה", שבשעת עשיית החיוב הוא בלא תעשינה, ומילתא דפשיטא לא צריך לפרושה.

יג) גמ' אף אנן נמי תנינא. כתב הריטב"א, דאף דלא מייתי ראייה אלא לענין הא דראשונה בשוגג לא חל, מכל מקום קאמר בסתמא, אף אנן נמי תנינא, משום דהיא עיקר החידוש בכוליה מימריה.

יד) גמ', שבועה שלא אכלתי וכו' אינו אינו חייב אלא אחת. כתב הריטב"א, דעיפא שמע בבית המדרש דשתי שבועות שוות פטור על האחרונה, והם אמרוה בשבועה דלהבא, והוא סבור דאף בלשעבר.

טו) גמ', שם. כתב הריטב"א, דאיירי בשגגת קרבן, וכדאוקימנא לעיל (כו:), דאי בשכח שאכל, מיפטר, מדרב כהנא ורב אסי.

טז) גמ', שבועה שלא אוכל עשר ותשע וכו'. הקשה בחידושי רבי מאיר שמחה (לעיל כג:), דלמאי דדייק בשו"ת הגרע"א (סימן עו וסימן קנד) מלשון הרמב"ם (פ"ה משבועות ה"ז), דהאומר שבועה שלא אוכל חצי שיעור מנבילות וטריפות, ואכל כשיעור, אינו חייב משום שבועתו, משום דמושבע ועומד, אם כן הכא נמי אמאי חייב שתים באכל עשר. ותירץ, דהתם דבעינן שיאכל הכזית בכדי אכילת פרס, אינו מתחייב באכילת הכזית אלא משום האיסור נבילה, ואין השבועה חלה עליו, אבל הכא, דאין צריך שיאכל כל העשר בתוך כדי אכילת פרס, כשאכל התשע נתחייב משום שבועה שניה, וכשאכל עשר נתחייב משום שבועה ראשונה, (ואפילו אכלם בכדי אכילת פרס, ומשום דלא בעינן שיאכלם כך), ושפיר הוי אכילת הט' ואכילת העשירי ב' מעשים נפרדים ואין בהם משום אין איסור חל על איסור בשבועת העשר.

יז) גמ', שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וכו'. כתב הריטב"א, דהיינו בשפירש שאסר עצמו בשניהם ממש ולא באחד מהם, אליבא דרבי יונתן דסבירא ליה לעיל (כו:), דמשמע נמי אחד בפני עצמו. או לרבי יאשיה, אפילו בנשבע סתם, דלא משמע ליה שניהם דוקא.

יח) גמ', שם. הקשה הרי"ן (יא: מדפי הרי"ף), הא דאיתא לעיל (כו:), שבועה שלא אוכל ככר זו, נאסר בכל כזית שבה, ואם כן איפכא הוה ליה למימר, דבשלא אוכל תשע ועשר חייב ב', לפי שמכח שבועה ראשונה לא נאסר ככר עשירי כלל, והשתא הוא דנאסר. דהא שלא אוכל הוא על כל אכילה ואכילה, אוכל עשר הרי אסור גם בתשעה וגם בעשירי, וכן באומר עשר ותשע הוה לן למימר אינו חייב אלא אחת, שהרי בשבועה ראשונה נאסר בכל אחת מהעשר. ותירץ, דאי נשבע לאסור ככרות ידועות, הכי נמי דנאסר בכל אחת מהן, אבל הכא איירי בככרות דעלמא, ומשום הכי כשאומר "עשר" היינו דוקא עשר, ו"תשע", היינו דוקא תשע.

דף כט ע"א

א) מתני', נשבע לשנות את הידוע לאדם. כתב הריטב"א בשם הירושלמי (פירקין ה"ח), דהוא הדין בנשבע באמת על האמת הידוע. והביא דיש אומרים, דאין איסורו אלא מדרבנן ולוקה מכת מרדות, ומשום הכי לא תנא ליה במתניתין, משום דלא איירי בדרבנן. וכתב, דבדעת הרי"ף משמע דהוא מדאורייתא, וכן ברמב"ם (פ"א משבועות ה"ה). ופירש, דלשיטתם לא תנן להאי שבועה במתניתין, משום דלא תנא הכא אלא שבועת שוא דדמי קצת

דדעת הקדוש ברוך הוא שאני.

(יא) **בסוה"ד**, ולא דמי וכו' שהקב"ה ציווה להשביע. **והרשב"א** פליג, וביאר, דהא דמתירים החרמות, מפני שנהגו להחרים ולהתיר לעצמם, מה שאין מתירין בעלמא דאין אדם מוחל לעצמו, והם כמתנים להיות הדבר כאסור להם עד שישכימו להתירו, וכנדרי הנשים, דאמר רב פנחס **בנדריים** (עג:) כל הנודרת על דעת בעלה נודרת.

(יב) **גמ'**, **והא ההוא דהוה בשני שבור מלכא וכו'**. **בירושלמי** (פ"ג ה"ח) תירץ, דהכי קאמר **מרבוע** כקורת בית הבד, ואין מרובע בבריות.

(יג) **תוס' ד"ה שבועה שאוכל ככר זו**, ושמא יש לחלק בין שבועה שאוכל לשלא אוכל. ביאר **בחידושי הגרע"א**, על פי דברי הר"ן (יא: מדפי הרי"ף) **והרא"ש** (סימן טז), דבשבועה שאוכל ככר זו, חייב לאכול את כולה, וטעמא, דאכל אכילה שבה נשבע. ועיין **לעיל** (כו:), מה שכתבנו באות יג.

(יד) **גמ'**, **כל העונה אמן אחר וכו' שנאמר ואמרה האשה אמן אמן**. פירש **רש"י לקמן** (לו:). **בד"ה ואמרה האשה**, דאי לאו כמוציא מפיו דמי, אפילו מושבע מפני אחרים אין כאן, שהרי לא ענתה כלום אחר השבועה.

(טו) **גמ'**, **שם**. כתב **הרמב"ם** (פ"ב משבועות ה"א), ואפילו השביעו גוי וקטן, ואחד העונה אמן, או האומר דבר שענינו כענין אמן, כגון הין, או מחוייב אני בשבועה זו, או קיבלתי עלי שבועה זו, בכל זה הרי זה כנשבע לכל דבר.

תוס' ד"ה שבועת העדות, בריש פרק וכו' דהא תנן פרק בא סימן וכו' וכן יש בירושלמי וכו' עד סוף הדיבור. התוס' כאן נקטו שאשה פסולה לדון על פי המשנה בנדה שם אמנם **התוס' בנדה** (ג). **ד"ה כל הכשר** דנו בתחילה לבאר המשנה בנדה דכל **איש** הכשר לדון כשר להעיד, [אבל אשה אף שאינה כשרה להעיד כשרה לדון]. אך לאחר מיכן כתבו, כמו שכתבו כאן לפסול, על פי מאי דאיתא **בירושלמי** (**יומא פ"ה ה"ז**) אית דילפי דאשה פסולה לעדות מגזירה שוה דשני דעמדו שני האנשים לשני דעל פי שנים עדים, וכיון שאינה מעידה אינה דנה. ולכאורה משמעות הדברים שדין בית דין ועדים אחד הוא מסברא, וכן משמעות **הירושלמי שבועות** (פ"ד ה"א) **ובסנהדרין** (פ"ג ה"ט) דילפי לפסול דיינים הקרובין זה לזה מעדים, דאמרה תורה הרוג על פי עדים הרוג על פי דיינים] ואית דילפי, נאמר כאן שני על פי שנים עדים, ונאמר להלן שני וישארו שני אנשים במחנה, מה שני שנאמר להלן לענין סנהדרין אנשים ולא נשים, כך שני שנאמר גבי עדים היינו אנשים ולא נשים. ולדעה זו גבי בית דין כתיב בהדיא דנשים פסולות, ועדים ילפינן מגזירה שוה].

פרק שבועת העדות

דף ל ע"א

(א) **מתני'**, **ולא בנשים**. הקשה **בחידושי הגרע"א**, דאיתא **לקמן** (לב:). הכל מודים בעד מיתה ובעד סוטה דחייבין שבועת העדות, ואם כן משכחת לה שבועת העדות אף בנשים, דאף הן ראויות לעדות מיתה, כדאיתא **ביבמות** (קיד:). ולעדות סוטה, כדאיתא **בסוטה** (ב:). ותירץ, דחייב שבועת העדות דוקא בעד כשר, דשייך ביה "והוא עד" (ויקרא ה א), אבל נשים ופסולים אין שם "עד" עליהם, ומה שנאמנים בסוטה משום צירוף דרגליים לדבר, ובעדות מיתה, משום דייקא ומינסבא כדאיתא **ביבמות** (פח:).

(ב) **מתני'**, **ואין חייבין על שגגתה**. פירש **רש"י ד"ה ואין חייבין**, אם שוגגין הם לגמרי כסבורים שאין יודעים לו עדות, **והתוס' לקמן** (לא:). **ד"ה ואין הקשו**,

דאם כן, תיפוק ליה דנשבעים באמת דהרי אין הם יודעים לו עדות. וכתבו, כגון דאמרי שבועה **שלא ידענו או לא ראינו** שום עדות, וקושטא דמילתא שיקרא הוא, דהלוא ידעו אלא דעתה שכחו. והקשה עלה הר"ן (יג). מדפי הרי"ף, דבגמ' (שם) אמרינן, לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי, ומפלגינן בין שבועת העדות לביטוי, ואי איתא, הא נמי שבועת ביטוי היא, **דלעיל** (כה:). גבי פלוגתא דרב ושמואל גבי שבועה שזרק פלוני צרור לים, אמרינן, ידעתי ולא ידעתי מחלוקת, דהיינו, דאיתיה בלאו והן וליתיה בלהבא, אלמא דלא ידעתי עדות, הוי שבועת ביטוי. אמנם בפירושו בתרא פירשו התוס', דהיינו אומר מותר. ועיין מה שכתבנו **לעיל** (כו:). אות ה.

(ג) **רש"י ד"ה ומפני אחרים**, ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות. **וברש"י לקמן** (לא:). **ד"ה או שאמרו** כתב, דאם שתקו אחר השבועה, אין כאן קבלת שבועה. וכן כתב **ברש"י לקמן** (לו:). **ד"ה ואמרה**. **והרמב"ן לקמן** (לא:). הקשה, דאם מקבלים את השבועה הוי מושבע מפני עצמו, כדאיתא **לעיל** (כט:), העונה אמן כמוציא מפיו, וכתב **הרמב"ם** (פ"ב משבועות ה"א), שהוא הדין בכל לשון דקבלה. ותירץ, דאין אנו יודעים לך עדות, אינו כמקבל ואינו כאינו מקבל, [ומשום הכי חייבים משום שבועת העדות ופטורים משום ביטוי] אבל שותק כאומר איני מקבל דמי.

(ד) **גמ'**, **ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר וכו'**. **הרמב"ם** (פ"ט מעדות ה"ב) כתב, נשים פסולות לעדות מן התורה שנאמר "על פי שנים עדים" לשון זכר ולא לשון נקבה. והקשה **הכסף משנה**, מדוע הניח דרשא דגמ', דדרשינן מדכתיב **אנשים** ולא נשים. ועוד, היאך מוכח ממה שנאמר בלשון זכר הרי כל התורה בלשון זכר נאמרה.

(ה) **גמ'**, **מצוה בבעלי דינים שיעמדו אמר רבי יהודה וכו' מושיבין**. **הרמב"ם** (פכ"א מסנהדרין ה"ג) פסק כרבי יהודה. וביאר **הכסף משנה** בשם הר"ן (יד). מדפי הרי"ף, דאף רבים פליגי עליה, משום דאיך ברייתא דמיייתי להלן, בצדק תשפוט עמיתך וכו', אתיא בסתמא כוותיה. וגם עובדא דדביתיהו דרב הונא **דלקמן** (בעמוד ב), נמי מוכח הכי, דפריך ארב נחמן היכי עביד הכי, והאמר מר בגמר דין דיינים בישיבה ובעלי דינים בעמידה, ומשמע, דלא קשיא לן אלא אשעת גמר דין, ומשני, דיתבי כמאן דשרי מסאניה, ולא אתיא כרבנן דבכולי דינא בעינן בעלי בעמידה, דכיון דבעלי דינים בעמידה, בעינן דיינים בישיבה, דהכי רהטא כולי סוגיא, ובכולי דינא אי אפשר דיתבי כמאן דשרי מסאניה, ומוכח דכרבי יהודה אתיא. ועוד, עולא דאמר **לקמן** (בעמוד ב:), מחלוקת בבעלי דינים אבל בעדים דברי הכל בעמידה, ורב הונא דאמר (שם), מחלוקת בשעת משא ומתן וכו', היינו אליבא דרבי יהודה שייכי. אמנם עיין **ברמב"ם** (פכ"א מסנהדרין ה"ה) שכתב, כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר התלמוד בכל הישיבות שמושיבין בעלי דינים ומושיבין העדים כדי לסלק המחלוקת.

(ו) **תוס' ד"ה כל כבודו בת מלך פנימה**, דגבי עדים על כרחך צריכים לבוא. הקשה **בחידושי הגרע"א**, לשיטת רבינו **תם בבבא בתרא** (מ). **בתוס' ד"ה** (הנמשך מל:). **מחאה**, דעדים יכולים לשלוח עדותן בכתב לבית דין, הדרא קושית התוס'. ותירץ, על פי דברי **התומים** (בסימן כח ס"ק ט"ו), דהא דמתיר ר"ת לשלוח כתבם לבית דין, אינו אלא בעדים רדופים לילך למדינת הים, או בבעל דין חולה, דבכהאי גוונא מקבלים עדים שלא בפניו כדאיתא **בבבא קמא** (קטו:), אבל בלאו הכי לא.

(ז) **תוס' ד"ה שאם**, ולא בשעת קבלת עדות שהוא תחילת דין. **והתוס' בסנהדרין** (יט:). **בד"ה** (בעמוד א') **ינאי** כתבו, דקבלת עדות כשעת גמר דין.

לא הוה עבדינן לכתחילה בתלמיד חכם, והרשב"א הוכיח עוד, מהא דאיתא בגיטין (ע.א.), דמי שאחוזו קורדייקוס, בודקין אותו לעדויות, דהיינו שמעיד, כדמוכח התם, והביא כן בשם הירושלמי (שם פ"ז ה"א).

(יב) גמ', אבל בשעת גמר דין דברי הכל וכו' ובעלי דינים בעמידה. כתב הר"ן (יד. מדפי הרי"ף) דלשיטתו [עייין באות הקודמת] עדות בשיבה כשרה בדיעבד, בעלי דינים היושבים בגמר דין, נמי כשר בדיעבד דהא עדים כגמר דין דמו.

(יג) גמ', דיינים בשיבה. עיין לעיל באות א ובאות הקודמת. וכתבו הרשב"א והר"ן (יד. מדפי הרי"ף) והתוס' בזבחים (טז). ד"ה מה ליושב, דהוא הדין דיינים שקבלו עדותן כשהם עומדים, מה שעשו עשוי, דהכי איתא בירושלמי סנהדרין (פ"ז ה"ח), אהא דתנן גבי מגדף, והדיינין עומדים על רגליהם וקורעין ולא מאחין, מכאן לדיינים שקיבלו עדותן עומדים, דינן דין.

(יד) גמ', דהא עדים כגמר דין דמו. כתב היפה עינים, משמע, דבשעת קבלת עדות גם בעלי דינים צריכים לעמוד, והביא שכן הוא בירושלמי (פ"ד ה"א).

(טו) גמ', דיתוב כמואן דשרי מסאניה. כתב הרמ"א (חושן משפט סימן יז סעיף א), דעמידה על ידי סמיכה מיקרי עמידה לענין עדות. והקשה הסמ"ע (שם ס"ק ו), דהכא משמע דסמיכה חשיבא כשיבה. וכתב דצריך לומר, דאולינן הכא לקולא והכא לקולא. עוד כתב, דאם היו הדיינים והעדים נסמכים בדין בפעם אחת, אסור למיעבד הכי, דממה נפשך חד מהם לא עביד כדינא. והש"ך (ס"ק ה) הביא, דהב"ח פליג והוכיח מסוגיין, דסמיכה חשיבא באדם אחד עמידה ושיבה, דלגבי דינא שיעמוד הדיין מקמי תלמיד חכם חשובה עמידה, ולגבי דיין גופיה שצריך שיהיה דן בשיבה חשובה ישיבה, ויוצא בה ידי שניהם. והמגן אברהם (סימן קמ"א ס"ק ב) הוכיח, דסמיכה אינה כעמידה, ופליג על הרמ"א לענין עדות, והקשה מסוגיין, וכתב, דגבי תלמיד חכם סגי בקימה בעלמא. וכתב המחצית השקל (שם), דלפי דבריו תנישב קושיית הב"ח והש"ך על הסמ"ע, דהא דחשיבא עמידה, היינו דוקא לענין קימה בתלמיד חכם.

(טז) תוס' ד"ה והאמר, אע"ג דהיה יכול להושיבה וכו'. והרא"ש (בסימן ה) תירץ, דאשת חבר אינה כחבר מדאורייתא. והרמב"ן הקשה עלה, מהא דאיתא בכתובות (קו.), דאפילו בקרוב של תלמיד חכם איכא כבוד תורה. אמנם הריטב"א (הכא) ובכתובות (שם) כתב, דכבוד לקרובי תלמיד חכם ואשתו אינו אלא מדרבנן, וכהרא"ש. והרמב"ן תירץ, דאם אשתו של חבר עומדת בשעת גמר דין אין לחבר בזיון.

(יז) בא"ד, איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לסתום וכו'. הקשה המהרש"א, דאכתי קשה, הא איכא למימר דעשה דכבוד תורה עדיף, ולהכי היה עומד מפניה שהיתה אשת חבר. ותירץ, דלא נימא דעשה דכבוד תורה עדיף בגוונא דלקמן, גבי תלמיד חכם הבא להעיד, דב' העשין בגופיה, דטוב לו לעבור בעשה דהעמדה, כדי לקיים עשה דכבוד התורה ולישב, אבל עשה דדיינין בשיבה לא נידחית מפני עשה דכבוד התורה של אחר.

(יח) בא"ד, שם. הקשה המהרש"א, אכתי אמאי לא הושיבה ואותיב נמי לבעל דינה, כדאמרינן בהני עובדי דלקמן דמותבינן לתלמיד חכם, ולעם הארץ נמי אמרינן תיב. ותירץ, דהני עובדי דלקמן מצינן לאוקמא בתחלת דין, ולא בגמר דין. ולכך הביאו בקושייתם מההיא דאמרינן בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף דאיירי בעדים דומיא דגמר דין, אבל הנהו עובדי דלקמן דהושיבו תלמיד חכם, מצינן לאוקמינהו שפיר דוקא בתחלת דין. וכתב הגרע"א (בהגהות לשולחן ערוך חושן משפט סימן יז סעיף ח), דמכל מקום,

ובירושלמי (הכא פ"ד ה"א) איתא, אף הנידונין עומדים בשעה שמקבלים עדותן. וכתב היפה עינים לקמן (בעמוד ב), דמוכח, דשעת קבלת עדות כגמר דין. ועיין לקמן (בעמוד ב') באות יד.

(ח) תוס' ד"ה למשרי, אי נמי עשה דכבוד תורה עדיף. הריטב"א הביא דעת הרמ"ה, דאפילו התחילו דין עם הארץ, פוסק ועוסק בדין התלמיד חכם, והוכיח מדאיתא בכתובות (קו.). דסילק רב נחמן לדינא דיתמי דהוה קמיה, משום דינא דקריביה דרב ענן. ובשם רבותיו כתב, דאי עסיק בדינא דאחרוני אינו פוסק, משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, והכא נמי לא מיירי שהתחילו בדין. וכך הוה בעובדא דכתובות. אמנם בחידושי הריטב"א כתובות (קו.) גבי קריביה דרב ענן, כתב דלדעת רבותיו בהכי איירי עובדא דהתם. ולענין תלמיד חכם עצמו, אפילו פתחו בדינא אחרונא מפסיקין לדינא דתלמיד חכם, כדי שלא יתבטל מתלמודו. וכן פסק הרמ"א (חושן משפט סימן יז סעיף א). והתומים (שם ס"ק ג) הוכיח כשיטתו, מהא דאמר ליה רב יוסף, עולא חבירנו עמית בתורה וכו', והא אביו נמי תלמיד חכם היה, כדאמר, "עולא בר רב עילאי" ואם כן, הוה קרובו דתלמיד חכם, ומוכח, דמשום דפתחו כבר בדינא דאחרוני שלח ליה דאפילו הכי ליקדמוה, דאילו משום קריבי דתלמיד חכם, לא שרינן ליה ברישא.

דף ל ע"ב

(ט) תוס' ד"ה אי נמי לשודא, לפר"ת דמפרש וכו' צריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו תלמיד חכם וכו' עד סוף דבריהם. ביאר המהרש"ל, דבשלמא לדעת רש"י בכתובות (פה:): בד"ה שודא דדייני, הא דיהבינן לתלמיד חכם ולא לעם הארץ היינו "שודא", אבל לפירוש רבינו תם ד"שודא" על הדיין דוקא, על כרחך הכא איירי דשניהם תלמידי חכמים ושייך בהו "שודא", ויעשה הדיין "שודא" למי שירצה, דאי לאו הכי ליכא שודא כלל, ויהבינן בעל כורחו לתלמיד חכם. אבל המהרש"א הוכיח מכתובות (שם), דבתלמיד חכם ועם הארץ, נותנים לתלמיד חכם אף בלא דין "שודא דדייני", ודוקא בשניהם תלמידי חכמים, עבדינן שודא. וביאר דברי התוס', דלרש"י, ודאי דאיירי שניהם היו תלמידי חכמים, ומה ששלח רב יוסף לרב נחמן, "עולא חבירנו עמית בתורה ובמצוות", היינו דמשום הכי יכריע לטובתו, אבל לר"ת דלמי שירצה יתן, צריך לומר וכו'.

(י) בא"ד, דהכא היה בעל דין שכנגדו תלמיד חכם. הקשה הנתניבות המשפט (סימן טו ס"ק א) בשם התומים (שם ס"ק ג), אם כן, אמאי שלח ליה דעולא חבירנו עמית וכו' ואמרינן לעיל (בעמוד א) דנפקא מינה לאקדומיה, והא בלאו הכי צריך להקדימו, משום הבעל דין שהיה תלמיד חכם. אלא דמכאן מוכח, דבנתבע תלמיד חכם אין דין קדימה. והנתניבות המשפט דחה ההוכחה משום דיש לומר, דאיירי דהשכנגדו טען על ידי מורשה, דבכהאי גוונא ליכא דין קדימה אם פתחו לאידך ברישא כמו שכתב האורים (שם ס"ק ו), ועוד, דבמורשה לא שייך טעמא דזילותא דבי דינא, וביטול תורה של התלמיד חכם.

(יא) גמ', אבל בעדים דברי הכל בעמידה. כתבו הר"ן (יד. מדפי הרי"ף) והרשב"א והריטב"א, דאיכא מאן דאמר דפסול בדיעבד, מדאמרינן בזבחים (טז) מה ליושב שכן פסול לעדות. ודחו בשם הרמב"ן, דפסול לכתחילה קאמר, אבל בדיעבד עדותן עדות, וכן כתבו התוס' בזבחים (שם) ד"ה מה ליושב. והר"ן והרשב"א הוכיחו מהא דאמרינן להלן, דתלמיד חכם שבא להעיד, מושיבין אותו, משום דעשה דכבוד התורה עדיף, ואי פסול בדיעבד,

בעיני דבעידנא דנדחה הקל מיקיים להחמור. ועיין שם דבהא דחי להא דהביא בשם ספר מנחת אהרן (סנהדרין יט). דסייע מהכא לדברי הסמ"ע (חושן משפט סימן יז סק"ה). דהא דגמרינן דצריכים העדים לעמוד מקרא ד"ועמדו שני האנשים" אינו אלא אסמכתא בעלמא, ולא עשה ממש, דאי הוי עשה ממש לא היה עשה דכבוד התורה דחי, כיון דמצי למחול על כבודו. והטורי אבן כתב, דמהכא ראייה דתלמיד חכם אינו יכול למחול בזיונו, דאם יכול לא היה דוחה עשה דעמידת עדים. ודחה המצפה איתן על פי דברי התוס' ישנים בכתובות, וכן כתב גמי בתוס' הרא"ש (בבא מציעא לב.), דהטעם דאמרינן בכתובות, אינו משום דמצי למחול על כבודו, אלא משום דגבי דידה ליכא עשה, אבל מאי דמצי למחול אינו גורם שלא ידחה העשה. ועיין עוד בשער המשפט (סימן יז סק"א), ובשו"ת הריב"ש (סימן ר"כ) בשם הראב"ד, ובשו"ת שאגת אריה החדשות (סימן יב, דט"ז ע"ד), ובשו"ת פרי יצחק (ח"א סימן נב).

כג' תוס' ד"ה עשה דכבוד תורה עדיף, ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי. העיר בהגליון מהרש"א, דהר"ן (יד. מדפי הרי"ף) שמדקדק מסוגיא דהתם, דבעלי דינים בעמידה בשעת קבלת עדות, לא סבר כהאי שינויא דתוס', דדלמא שאני התם דהוי דיני נפשות וחמירי.

כד' גמי, מנין לעד היודע בחבירו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו. פירש רש"י בד"ה שלא יצטרף עמו, ואף על פי שהעדות אמת. וכן כתב הרמב"ם (פ"י מעדות ה"א). והקשה המהרש"א (חידושי אגדות), מאחר שיודע שהדבר אמת, אמאי לא יעיד. ותירץ, דפעמים שיחייבו על ידי צירופו בדבר שלא היה חייב בו באמת, כגון שטענתו במאתים, והעדים מעידים על מנה, דעל ידי העדות מיחייב שבועה מדרבי חייא קמייתא, כדאיתא בבא מציעא (ג.). והש"ך (חושן משפט סימן לד ס"ק ג) תירץ, דאיירי בעדים לקיומי, כגון בעדי קידושין, דהמקדש בפני עד אחד אין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים, כדאיתא בקידושין (סה:). ועוד תירץ, דכי היכי דקיימא לן, דשלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה כל העדות, כדאיתא במכות (ה:), ואף שנשארו ב' עדים כשרים, אלמא כך הוא גזירת הכתוב דכשיש עד אחד פסול, בטלה כל העדות, והכי נמי, אף שהענין אמת, כיון שיש עד פסול, בטלה העדות ואסור להעיד עמו.

אם שני הבעלי דינים תלמידי חכמים, מותר להושיב שניהם אף בשעת גמר דין.

יט' בא"ד, או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה. כתב הר"ן (יד. מדפי הרי"ף) בשם הרמב"ן, דמוכח כן, מהא דבבא בר גופיה לא צריך לבר אוזא אלא קאים מקמי תרווייהו, ואם הבעל דין הדיוט דאין צריך לקום מפניו, קאי מפני חבר, וליכא משום מסתם טענתיה, דמסתמא כולי עלמא ידעי דקאים משום "והדרת פני זקן".

כ' גמי, האי צורבא מרבנן וכו' לא ליקדום וכו' דמחזי כמאן דסדר ליה לדיניה. כתב הרמב"ם (פכ"א מסנהדרין ה"ד), תלמיד חכם שיש לו דין לפני רבו. ודקדק הבית יוסף (סימן יז אות ח), דדוקא לפני רבו הוא דלא יקדים, משום דכיון שיש לו קירוב דעת עמו אתו למחשדיה במסדר טענותיו, אבל בדיין שאינו רבו מותר. והדרישה (שם) הוכיח מרש"י ד"ה קבע עידיה, דלא איירי דוקא ברבו, והביא דברי"ף (יד. מדפי הרי"ף) גרס "קמיה רביה". וכתב, דאף להאי גירסא, ולדברי הרמב"ם, אין הכרח דבדיין שאינו רבו מותר, דאיכא למימר דלרבותא נקטיה, דאפילו תלמיד אסור כשאין לו עת קבוע.

כא' תוס' ד"ה אבל איסורא, בתוה"ד, ועוד יש לומר דכשעושיין איסור על ידו לא מקרי שב ואל תעשה. ביאר הקובץ שיעורים (בחלק ב' בקונטרס דברי סופרים סימן ג אות כח), דהא דכבוד הבריות אינו נדחה בקום ועשה, לאו משום דשב ואל תעשה עדיף, אלא משום חומרא דקום ועשה, ומשום הכי אסור אף בעושים אחרים איסור על ידו.

כב' גמי, עשה דכבוד התורה עדיף. הקשו הטורי אבן במגילה (כח.), והמצפה איתן (הכא), אמאי עשה דכבוד התורה דחי לעשה דעמידת עדים, הא אמרינן בכתובות (מ.). דאי מצי לקיים לתרי העשין, אין אחד דוחה חבירו, והכא נמי מצי התלמיד חכם למחול על כבודו כדאיתא בקידושין (לב.) ועל ידי כן יתקיימו תרווייהו. וכן הקשה המהר"ץ חיות, והוסיף להקשות, דכתבו התוס' ישנים בכתובות (שם) שכופין אותו שימחל על כבודו כדי שיתקיימו שני המצוות. ותירץ הרש"ש, דהתוס' בפסחים (נט.) בד"ה אתי עשה, כתבו, דבעשה הקל שנדחה מפני עשה החמור, לא בעינן דלהווי בעידנא דנדחה הקל מיקיים העשה החמור, כדבעינן בעשה ולא תעשה, והוא הדין הכא כיון דעשה דכבוד התורה חמור, דחי לעשה דעמידת עדים דקיל מיניה, ולא

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומני" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומני בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>